

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

12de Jaargang nr.6

15 november 1983

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Penningmeester : A. Verbeke

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-adres : Lijnmolenstraat 149, 9110 Sint-Amansberg – Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring
Gent, 9000 Gent.

Lidgeld : 250 fr. per jaar

INHOUD

Expo '13 Redivivus	287
Hélène Maréchal herdacht... door Theater Taptoe	314
Kekulé te Gent (1858-1867)	317
In memoriam Jérôme Rieux	332
Onze Gentse keukenrubriek	333
Een achterkomertje van "De Oude Schelde"	337
Inventaire archéologique : Het Blazoën van Gent	338
Lezers schrijven ons	340
Puzzel 1983	343
Steunfonds	351
Inhoud 1983	353

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amansberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever en beheer : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent. Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur van Gent en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

AAN ONZE LEDEN

Met het huidig nummer eindigt de 12e Jaargang van "Ghendtsche Tydinghen". Dezen die deze 6 nummers laten inbinden zijn weer een prachtig boek rijker in hun bibliotheek. Een boek vol wetenswaardigheden van allerlei aard, maar die allen betrekking hebben op Gent. Geduldig en ijverig samengebracht door een ploeg stille zwoegers. Daarbij een hele reeks foto's waarvan ge velen nog nooit gezien had. Wat zult ge daar niet moeten voor betalen in een antiquariaat binnen een tiental jaren ? Dat is nu allemaal uw eigendom geworden voor de belachelijke som van 250 fr.

Gij vraagt u af : "Hoe is het mogelijk ?" Wij doen precies hetzelfde. Wij begrijpen evenmin als u hoe wij dat aan boord gelegd hebben. Nog straffer : we gaan gewoon door. Alle niet te stuiten inflatie en losgebrosen dollarkoersen ten spijt, gaan wij sereen verder met het produceren van mirakelen : het lidgeld voor 1984 blijft ONGEWIJZIGD : 250 fr. Gij nu !

Maar voor goede vrienden doet men veel. Denk nu niet dat de kwaliteit van de geleverde waar gaat verminderen. De 6 komende nummers van Gh.T. zullen in niets moeten onderdoen voor al de voorgaanden.

Voor dit alles vragen wij één enkele tegenprestatie : Betaal nu, ONMIDDELIJK, uw lidgeld voor 1984.

Ge kunt u niet voorstellen hoe gecompliceerd, tijdrovend en verspillend het werkt wanneer de betalingen binnenkomen verspreid over een periode van verschillende maanden. Als ge dan toch van plan zijt te betalen, waarom zoudt ge dan wachten ?

Het hierbijgevoegd stortings-overschrijvings-formulier herleidt deze kleine operatie tot haar eenvoudigste vorm. En moest u ooit dat fameus formulier niet vinden, geen nood, u kent immers het nummer van onze PCR = 000-1050473-60. Een bede van onze penningmeester : schrijf a.u.b. duidelijk, geef uw volledig adres, zo mogelijk uw lidnummer en voor de dames die, 't zij betaalden onder hun meisjesnaam, 't zij onder de naam van hun echtgenoot, dat ze niets aan dit systeem veranderen en dat ze doen zoals zij vroeger deden. Dit bespaart lang zoeken en vele complicaties. Op voorhand bedankt !

DE REDACTIE

EXPO '13 REDIVIVUS

Op 3 november jl. was het precies ZEVENTIG jaar geleden dat onze EXPO '13 haar deuren sloot. Gedurende meer dan een half jaar of anders gezegd gedurende HONDERDEENENNEGENTIG dagen, zonder een gebenedijde dag over te schrikkelen, hadden honderdduizenden Gentenaars, landgenoten en vreemdelingen van om het even welke huidskleur en klederdracht de brede lanen en de grote en minder uitgestrekte paleizen, hallen en paviljoenen tot uitputtens toe doorlopen en doorslenterd. Met, huiswaarts kerend, een herinnering meedragend die ze vrijwel nimmermeer zouden kwijtraken. ZEVENTIG jaar ! Wat een onmetelijke tijdsspanne ! Edoch, van 't ogenblik dat ze voorbijgesprint zijn, die lange jaren, lijkt het ons dat ze toch maar weinig om 't lijf hadden. Dat ze, jammer genoeg, verzwonden waren als voorgoed optrekkende nevels. Ik wil er een dure eed op doen dat al degenen die die sluiting meemaakten – hun aantal slenkt helaas van jaar tot jaar – geen moeite moeten doen ze vandaag de dag nog eens in haar minste details appetijtelijk te herkauwen. Vergeet vooral niet dat die per slot van rekening geschiedenis makende gebeurtenis plaats greep in een tijd die het moest stellen zonder radio, zonder TV, zonder raketten, zonder maanreizen, zonder een Flanders' Technology.

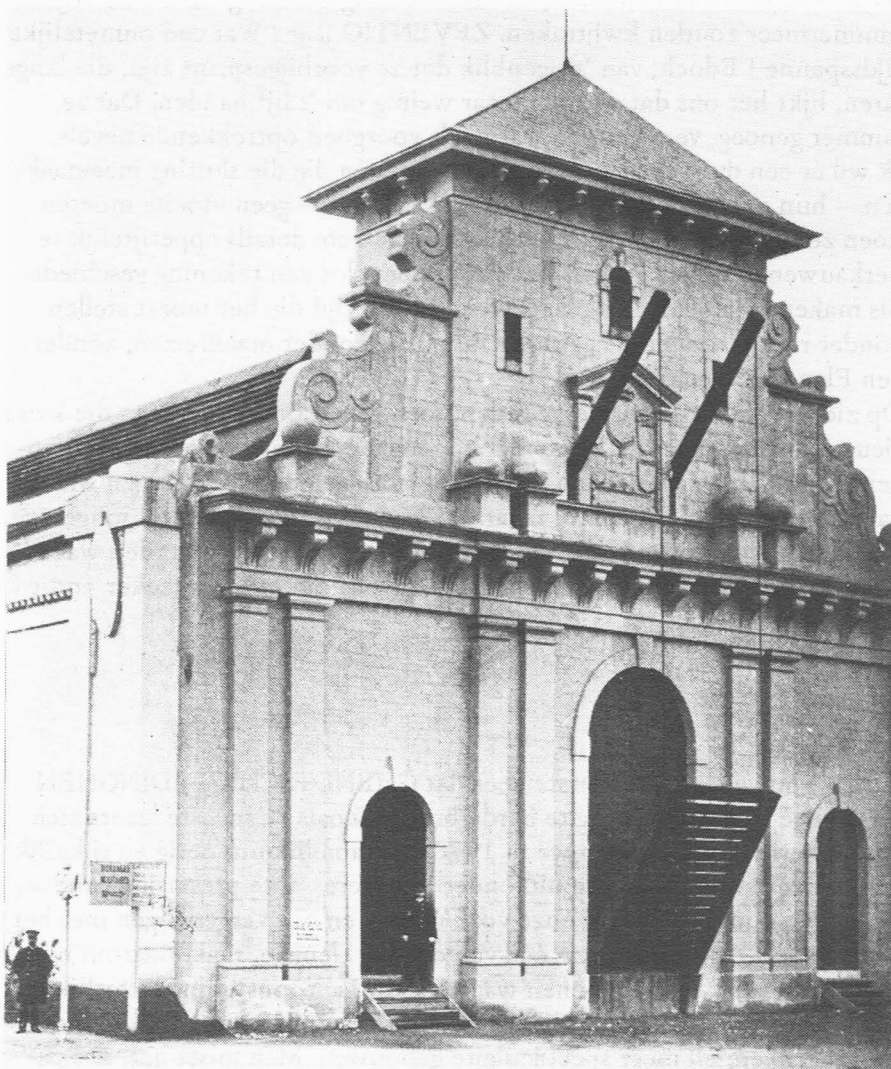
Op zich zelf reeds een geldige reden, menen we, om niet zozeer die kwestieuze sluiting, maar de Expo zelf nog maar eens in herinnering te brengen. Natuurlijk van degenen die zoveel jaren geleden de getuigen waren van dat universeel gebeuren, maar ook van de velen, de zoveel jongeren, die alleen “van horen zeggen” en van oude prentkaarten leerden wat Gent in '13 vermocht te presteren. En, geloof me vrij, voorzeker nooit meer presteren zal.

*

* *

Het is trouwens niet de eerste keer dat GHENDTSCHÉ TYDINGHEN de Gentse Tentoonstelling te berde brengt. Zoals de meeste lezers zich zullen herinneren wijdden we in 1978 een tamelijk uitvoerig en rijkelijk geïllustreerd opstel aan die uitzonderlijk interessante prestatie. Vandaag zullen we minder hooi op onze vork nemen en ons vergenoegen met het brengen van een bezoek aan één van de allerkleinste, maar daarom niet onbeduidendste – paviljoenen waarmee de Tentoonstelling letterlijk bezaaid was. Een dat om zo te zeggen verloren liep tussen de talloze veel omvangrijkere en meer spectaculaire gebouwen. Men moet het, dat paviljoen, zelfs zo onooglijk gevonden hebben dat de plattegrondmakers

het blijkbaar niet nodig achtten het een plaatsje op hun tekenwerk te gunnen. Als we ons niet vergissen bevond het zich in de onmiddellijke nabijheid van Oud-Vlaanderen. We kunnen inderdaad niet genoeg herhalen hoezeer het de Organisatoren van de Tentoonstelling tot ere strekt zoveel aandacht besteed te hebben voor Gent en zijn Verleden. Het zo-even genoemd Oud-Vlaanderen stoffeerden ze zo kwistig als 't maar kon met wat de stad aan mooie hoekjes en kantjes bezat : een imposante monumentale ingangspoort, een trouwe kopie van de poort van het Oud Begijnhof, een Alijnshospitaal met zijn kapel en typisch torentje, een rij Penshuizekens, een schilderachtig Schokkebroersvestje en niet minder

Afb. 1. Voorgevel van het Militair Diorama.

pittoreske huizekens weggepickpocket uit het Nieuwpoortje, de Sint-Lievensstraat en het Meerhem. En wat het paviljoen betreft dat volledig aan Gents geschiedenis gewijd was — u weet dat men het wijselijk in de huid van het Prinsenhof stak — al wat een Oudheidkundig Museum zijn naam waardig kan bevatten, was binnen zijn muren als het ware opgestapeld.

Nog meer wensten de op hun stad verliefde Gentenaars over de vergane tijd tentoon te spreiden, met name over de ebbe en de vloed die de defensie van hun geboortegrond in de loop van de voorbije eeuwen gekend had. Een nog niet zo'n gekke wens als u 't mij vraagt.

Het was de heer MAURICE DE SMET DE NAEYER, een van de directeuren-generaal van de Expo die de stier bij de horens zou nemen en ervoor zou zorgen dat de Tentoonstelling in het algemeen en Gent in het bijzonder een pronkstuk rijker zou worden. Natuurlijk was zijn eerste werk eens terdeeg te rade te gaan bij de velen wier kennis van Gents verleden aan geen steen hoefde getoetst te worden. Besloten werd dat 1° als uithangbord DIORAMA MILITAIRE / MILITAIR DIORAMA zou krijgen; 2° VIJF heel verscheiden episodes uit Gents krijgskundig verleden zo aanschouwelijk mogelijk zouden voorgesteld worden; 3° de heer stadsarchivaris VICTOR FRIS zou instaan voor het verzamelen van de documenten en het opstellen van het scenario; 4° de bekende kunstschilder JULES GONDROY de leiding van het schilderen op zich zou nemen. Ik vergat bijna te vermelden dat het een onbekend gebleven mecenas was die de algehele onderneming bekostigde. Ging achter die niet te verschonene anonimiteit soms de naam niet schuil van de man die de soldateske wagen zo kordaat aan het rollen gebracht had? Hoe dan ook wijst alles erop dat de uitvoering van het zo zorgvuldig geplande spel als van een leien dakje liep. Zoals reeds gezegd was het dank zij de verstandige en hechte samenwerking van de historicus Fris en de kunstenaar Gondroy dat de reusachtig grote schilderijen — ruim 6 m x 5 m — konden geschapen worden. Reeds in oktober 1912 kwamen de schetsen van de werken gereed. Natuurlijk hadden Gondroy en zijn medewerkers *H. van Melle* en *A. de Cuyper* meerdere maanden van doen gehad om de gegeven opdracht tot een goed einde te brengen. Een amusant detail: het was in Gondroy's atelier gelegen in het gewezen Vrouwebroersklooster (Patershol) dat 1° de voltooide schetsen voor enkele gegadigden geëxposeerd werden; 2° de doeken tot stand kwamen.

Het gebouwtje waarin het *Diorama* ondergebracht was, was, dat spreekt vanzelf, opgericht in functie van zijn uiteindelijke bestemming.

Stel u voor: een rechthoekige constructie waarvan alleen de voorgevel verraadde wat ze binnen haar muren aan zo waardevolle als intrigante curiosa niet alleen te presenteren maar eveneens te beschermen had.

Een pracht van een voorgevel die er warempel niet om loog, want hij

bootste wellicht het indrukwekkendste militair bouwwerk na dat Gent ooit bezeten had : de *voornaamste ingangspoort van het gewezen Spaanjaardskasteel*. Wat het interieur van het gebouwtje betreft boden de twee lengtezijden de plaats voor telkens twee schilderijen. De overblijvende breedte wand diende om door het vijfde kunstwerk ingenomen te worden.

Dat een keur van wapens en wapenuitrustingen, vaandels en portretten voor de animerende noot zorgden hoeft nauwelijks aangestipt te worden. Wat er na de sluitingsdag met al die precieze dingen gebeurde ? De voorwerpen gingen vanwaar ze gekomen waren : naar musea of particuliere verzamelaars. Gondry's troetelkinderen zouden helaas heel wat sombere als zonnige dagen te slijten krijgen. Eigenlijk had men ze voorbestemd om een van de grote zalen van het Stadhuis te decoreren. Van dat voornemen mocht evenwel niets in huis komen. Oordelend dat alleen authentieke historische documenten voor dat doel in aanmerking mochten komen – ongelukkig konden de doeken in kwestie dat niet genoemd worden – zou men over hun bestemming eens rustig slapen. Een kort dutje werd het want zonder er veel “doekjes” om te doen maakte men van de vijf “doeken” grote rollen die stilletjes verhuisden naar een bergplaats van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. Gedurende lange jaren lagen ze daar te ... laten we zeggen te mediteren zonder dat er een haantje over kraaide. Gelukkig niet voor eeuwig en altijd, want bij de inrichting van het Schoolmuseum herinnerde *Michel Thiery* zich het bestaan van de schilderijen. Doch in aanmerking genomen van hun buitenissige afmetingen kon er geen sprake van zijn een paar ervan in de *Pirenezaal* op te hangen. Ook zijn broer, leraar *Henri*, wist van de kwestie evenals een aangehuwde neef van hem, de man van zijn nicht *Irma Thiery*, die als onderwijzeres gehecht was aan de school D. van Monckhovenstraat : *Raymond Haegeman*, directeur van de school Martelaarslaan die er wat voor voelde een paar van de schilderijen in zijn school te ontrollen.

Evenals zijn vrouw, die bovendien een goede pianiste was, was vriend Raymond een fervente liefhebber van al wat met plastische en grafische kunst te maken had. Zijn woning droeg dan ook het stempel van hun kunstmin : authentieke beeldhouwwerken, schilderijen, etsen, zelfs artistieke foto's. Geen wonder dat zijn school van de brokken meedeelde en maar liefst op een mini-museum geleek. Kortom Henri zorgde ervoor dat drie zeker, misschien vier schilderijen van de Academie naar de Martelaarslaan verhuisden. Gespannen op stevige ramen kregen ze een welverdiende rustplaats in de trapzaal en in een van de klaslokalen van het gebouw. Zoland Mondje de school Martelaarslaan dirigeerde, het is te zeggen tot op het ogenblik dat hij naar de school Onderstraat (Laurentin-

stituut) overging, veranderde niets aan de schilderijen-kwestie — aan het menemen van Gondry's doeken kon niet gedacht worden — tot kort na de beëindiging van W.O. II, ik weet niet precies wanneer, vlijtige handen de schilderijen zonder veel omhaal van hun ramen losmaakten, oprolden en met de laagste dienst expedieerden naar de plaats die hun maar al te zeer bekend was. Vraag me niet wat er van ze geworden is. Als ze nog bestaan laat ze ontrollen en prevel een schietgebedje.

*
* *

Doch laat ons liever uit de doeken doen hoe Gent het aan boord gelegd heeft om een waarachtige vestingstad te worden.

Reeds onder de regering van graaf *Filips van de Elzas* (1136-1191) sedert 1159 titelvoerend; sedert 1168 daadwerkelijk regerend) begonnen de Gentenaars er werk van te maken hun (luxueuze) woningen in authentieke vestingen (stenen) te herscheppen en hun Portus in staat van verdediging te stellen. Dat die pretentieuze bedoeningen niet in de smaak van hun heer en meester vielen laat zich gemakkelijk indenken. Iemand die zich in de toenmalige Westelijke Wereld zo'n vooraanstaande plaats had weten eigen te maken en zo'n politieke invloed had weten te verwerven zou eens en voor altijd korte metten maken met dat weliswaar veel duiten bezittend maar naar zijn gevoelen ietwat te overmoedig volkje. Dat gebeurde in 1178/79 na zijn terugkomst van zijn eerste bezoek aan het Heilig Land. Om, zoals bekend is, aan de hoogmoed van de Stroppendragers in spe paal en perken te stellen, deed hij het Gravensteen bouwen (poortgebouw voltooid in 1180). Datzelfde jaar wist hij zich te doen aanduiden als voogd van de Franse troonopvolger Philippe-Auguste (1165-1223) die hij op de koop toe deed trouwen met Isabella, de dochter van zijn zuster Margaretha (van de Elzas). Van familiebanden gesproken : deze Margaretha was gehuwd met de graaf van Henegouwen, Boudewijn V, een feit dat even later roet in 't eten van Filips' weduwe zal gooien. Inderdaad, in 1159 was onze graaf in het huwelijk getreden met Elisabeth van Vermandois met het gevolg dat hij in 1164 in het bezit kwam van Vermandois en Amiens. Helaas eiste de Franse koning bij Elisabeths dood (1182) dezer bezittingen zonder veel plechtplegingen op. Doch Filips verloor onwederroepelijk de strijd waardoor hij de verworven gebieden voor goed moest teruggeven. Toch verloor hij de moed niet. In 1184 hertrouwde hij met Theresia, de dochter van de koning van Portugal in de geschiedenis beter bekend als (koningin) *Mathildis*. In 1190 vertrok hij opnieuw naar het Heilig Land (Derde Kruistocht). Ongelukkig overleed hij bij het beleg van Akko, slachtoffer van een alles verdelgende pestepidemie (1 juni 1191).

Dat overlijden bracht alhier de poppen aan het dansen. Met hun tweeën, aan de ene kant weduwe *Mathildis*, aan de andere kant het echtpaar *Boudewijn-Margaretha* zaten ze op hete kolen te wachten hoe en wanneer ze het graafschap Vlaanderen zouden kunnen inpalmen. Goed, maar daar waren ook de op revanche azende Gentenaars die niet aarzelden uit de grafelijke familietwist voor zich zelf heel gangbare munt te slaan. Weinig scrupuleus zoals ze waren zetten ze *Mathildis* het mes op de keel en dwongen haar een keure (kalfvel) af, hun machtigend hun grondgebied (lees *Portus*) van een verdedigingsgordel te voorzien. Waren ze soms niet voldoende bij kas om zich die weelde te permitteren? Nog in hetzelfde jaar 1191 werd hun een 32 artikelen tellend kalfvel verleend. Nadat (koningin) *Mathildis* met een kluitje in het riet gestuurd werd — ze behield een tamelijk belangrijke huwelijksgift in Zuid-Vlaanderen — en *Boudewijn* tot graaf van Vlaanderen gepromoveerd was, manoeuvreerden de Gentenaars, het doel heiligt de middelen, derwijze dat de nieuwe heer en meester niet alleen *Mathildis*' keure bekrachtigde, maar er zelfs 4 nog belangrijkere artikelen aan toevoegde.

Meer had Gents Magistraat niet nodig om met de ommuring van hun stad, een 80 ha grote ruimte die men alras met de naam van *Kuip* toebedeelde, van wal te steken. Die omheining bestond gedeeltelijk uit aarden wallen of houten palissaden, gedeeltelijk uit metselwerk doch leunde in ieder geval tegen een eind Schelde of Leie of Ketelvaart. Slechts op 4 bepaalde plaatsen was ze onderbroken om de nederzetting van evenveel poorten mogelijk te maken: 1° de *Ketelpoort*, ook *Frankrijkpoort* (*Porta Gallica*) genoemd; ze verbond de stad met Kortrijk en verder; 2° de *Brabantpoort* (*Braempoort*); ze verbond de stad via de *Brabantdam* met Brussel en verder; 3° de *Steenpoort*; ze verbond de stad via de *Stendam* met het Land van Waas en Antwerpen; 4° de *Walpoort*; ze verbond de stad met het Sint-Pietersdorp. Later, toen het gebied gelegen binnen de tussen 1165-1191 gegraven *Houtlei* in het verdedigingsstelsel geïntegreerd werd, kreeg deze gracht op zijn beurt 2 grotere en 1 kleine poort: de *Zandpoort*, later *Zottepoort* genoemd, gelegen bij de huidige *Zandpoortstraat* en de *Torenpoort* (*Turrepoort*, *Torhoutpoort*, *Drongenpoort*), deze gelegen bij het begin van de *Hoogstraat* die vroeger wel eens "grote straete buten Turre" geheten werd. De *Posterne* (*Posteerne*) was als dienst- of waterpoort minder belangrijk dan de zoëven genoemde poorten. Ze bevond zich op de plaats van de huidige *Posteernestraat*, voordien *Bestormstraat* genoemd.

Ongeveer gelijktijdig (1253) werd onze verdedigingsgordel zowel naar 't zuiden toe als naar 't noorden op een ingrijpende wijze opgeschoven (1270): de *Ketel-* en de *Walpoort* zagen zich vervangen, de eerste door de *Petercellepoort* (later *Kortrijksepoort*), de tweede door de *Overpoort*,

meestal doch abusievelijk Heuvelpoort genoemd. De Steenpoort werd om zo te zeggen van het begin van de Steendam naar het einde ervan opgeschoven : de *Sint-Jorispoort*.

Middelerwijl bleef de stad haar grondgebied maar steeds uitbreiden.

Reeds vóór 1308 had men een van een hoge wal voorzien gracht gegraven die de Leie in verbinding stelde met de Lieve : de *Ekkergemvest*.

Zuidwaarts was het een andere versterkte gracht die de Bovenschelde met de Nederschelde verbond (1383) en verdedigd werd door 2 poorten : de Keizerpoort en de Sint-Lievenspoort.

Van een landmeter die in 1397 de omtrek van de stad opmat vernemen we dat die, in onze maat uitgedrukt, maar liefst 13 km bedroeg, wat betekent dat Gent op dat moment tot de meest uitgestrekte steden van het Westen kon gerekend worden. Waren de Gentenaars, dat wetend, niet zo snaaks de Vrolijke Keizer Karel dat nogal gedurfd gezegde in de mond te leggen : je mettrais Paris dan mon Gand ?

Diezelfde, maar voor de gelegenheid wat minder vrolijke Keizer Karel zou tijdelijk een halt toeroepen aan Gents groei. Daartoe bouwde hij niet alleen een geweldige Citadel (*Kasteel van K.K.*) op de plaats waar de eeuwenoude Sint-Baafsabdij zolang gebloeid had, hij verordende tevens de algehele sloping van Gents defensiesysteem. Wat goddank slechts sporadisch gebeurde.

Wat er na verloop van tijd van die gordel geworden is tonen ons de merkwaardige alhoewel niet vlekkeloze plattegronden die knappe cartografen aan het papier toevertrouwden : die van Braun-Hogenberg (1576); van Guicciardini (1581) die tot 1635 zal herdrukt worden.

De laatsten die enige zorg aan de werken besteedden waren *Jan van Hembyze* (1577-1584) en na diens terechtstelling gouverneur *Alexander Farnese*. Derwijze dat het plan opgemaakt door de landmeter Jean de Buck "Enceinte fortifiée de la Ville de Gand en 1590" (Stadsarchief) ons een totaal beeld verstrekt van die karakteristieke defensiegordel : een gelijkbenige driehoek waarvan de basis grotendeels ingenomen is door het inmiddels opgelapt Spanjaardskasteel en de top van de driehoek naar *Einde Were* wijst. Evenals de talrijke bolwerken (bastions) : Thenden Mueren; Thenden Weere; Biloque Bollewerck; Oranje B.; 's Graven B.; Leysen B.; Geusen B.; Hembijzen B. droegen de nog talrijker zo oude als nieuwe vesten een veelbetekenend toponiem : Ketelvest; Koutervest; Ekkergemvest; Sint-Jansvest; Sint-Michielsvest; Keizervest; Sint-Lievensvest; Bijlokevest; Blaisantvest; Begijnevest en als het niet anders kon Oude Vest. Sommige van die vesten zullen gaandeweg wegens de in hun nabijheid gelegen bolwerken boulevards genoemd worden (bolwerk – bolvèr – boulvèr – boulevard) : Ekkergemboulevard, Sint-Lievensboulevard. Namen die puriteinen naderhand ongevraagd zullen veranderen in *lanen*.

In 1671 zal men bezuiden de twee Sint-Pieterspoorten (Petercellepoort en Sint-Lievenspoort) een nieuwe Citadél uit de grond stampen, het zg. Montereyfort, een Spaanse gril voor welks bouw de stad voor haar deel een 130 000 florijnen had neer te tellen. (Voor 't geval dat u 't vergeten is : don Juan de Cuniga y Fonseca, graaf van Monterey (1649-1716) was van 1670 tot 1675 landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden, precies de tijd om zijn fort op te trekken. Dat fort zal anderhalve eeuw later de plaats moeten ruimen voor een andere, nieuwe, waarachtige Citadél die tijdens het bewind van koning Willem I opgericht werd.

*

* *

Na zowel in de ruimte als in de tijd een vrijwel lange omweg gemaakt te hebben haasten we ons, gezwind stappend, het Spanjaardskasteel binnen te wandelen om even gezwind met Gondry's meesterwerken kennis te maken. Zoals reeds gezegd bestonden die uit vijf gigantische schilderijen die we samen de revue zullen passeren.

EERSTE EVOCATIE Het Gravensteen

Vooraleer het eerste doek een *Beleg en Inneming van 's Gravensteen* een blik te gunnen moeten we willens nillens in herinnering brengen welke belangrijke gebeurtenissen die belegering voorafgingen en welke erop volgden.

Sedert een hele tijd boterde het niet tussen de graaf en de Franse koning, zijn suzerain, die slechts van één ding droomde : het graafschap vierkant aan de kroon te annexeren. Begin 1300 was het zo laat. Nadat de graaf, Gwijde van Dampierre, zijn zonen Robrecht van Bethune (de fameuze Leeuw van Vlaanderen van Conscience) en Willem van Crèvecoeur en een vijftigtal trouwe edelen zich hadden laten opsluiten, de graaf in de burcht van Compiègne, Robrecht in het slot van Chinon, Willem in dat van Issoudun in Berry en de anderen verspreid over heel het land zond de koning graaf Jacques de Châtillon naar Vlaanderen om het graafschap in zijn koninklijke naam feestelijk te onderdrukken, pardon, te besturen. Die decorverandering speelde niet weinig in de kaarten van de magistraat van meer dan één grote stad, met name van het Gentse Schepenhuis. Een Leliaardsnest dat niet lang voordien een fabelachtig bedrag ponden uitgegeven had om de plechtige intrede van het koninklijk paar te betalen. U kent ze wel : Philippe le Bel en Jeanne de Navarre.

Voorlopig scheen het Gentse "gemeen" er geen zin in te hebben of lie-

Afb. 2. Beleg van het Gravensteen 2 april 1302.

ver de moed te missen om weerstand te bieden aan de patricische overheersing. Tot de baljuw op zondag 1 april 1302 met een weinig appetijtelijke of humoristische aprilvis voor de dag kwam : de aankondiging van een nieuwe, verre van lichte belasting. Aangevoerd door de wevers zouden de ambachtslieden in blok tegen de al te arrogante heren Leliards in verzet komen, zouden ze eens en voor goed hun tanden laten zien. Omdat ze geen gebruik konden maken van de stormklok om 't volk bijeen te roepen – de heren koningsgezinde schepenen waren er de baas over – riepen ze de strijders te wapen middels het slaan op ke-

tels, potten en pannen. Beter kon het teken tot de opstand niet gegeven worden. Achtervolgd door benden verwoede gemeentenaren zochten omtrent 600 partriciërs een toevlucht in 's Gravensteen dat prompt belegerd werd. "Als ge u niet stante pede overgeeft, steken we het kasteel in brand" riepen de belegeraars de belegerden wraakzuchtig toe. Lang hoefden eerstgenoemden op de overgave niet te wachten, want omtrent het middaguur van de daaropvolgende dag deed de koninklijke baljuw de poort van het kasteel openen om de uittocht van de 600 vluchtelingen toe te laten. Die uittocht werd een hartverscheurend schouwspel. Tussen een dubbele haag gevormd door tot de tanden gewapende wevers, volders, schaliedekkers, en wat weet ik al, die aan het kasteel begon en aan het Schepenhuis eindigde, werd de processie in hun hemd gezette heren door een schreeuwend publiek vooruitgeduwd, vooruitgeschopt, vooruitgeslagen, zelfs lafhartig neergestoken. Twee schepenen en elf patriciërs onder wie een Symon de Grutere en een Jordaan Vercelienzone verloren er het leven bij terwijl een honderdtal anderen erg of minder erg gewond werden. Wat de baljuw en de overige schepenen betreft moesten die tegen heug en meug maar tevens onder doodsbedreiging trouw zweren aan de nu "vrijgevochten gemeente". Lang zou de aldus verworven "democratie" van de Gentse stede niet duren. Zelf geschokt door zijn bedreven buitensporigheden vond het overwinning kraaiende volk er niets beters op dan met de staart tussen de pootjes de Châtillons vergevensgezindheid af te smeken. Zodat het kortstondig verslagen patriciaat opnieuw heer en meester werd op het Schepenhuis. Edoch niet voor eeuwig zou dit de Leliaardse plak zwaaien : na de voor hen rampzalige gebeurtenis op het Groeningerveld (11 juli 1302) waaraan Jan Borluut met zijn 700 volgelingen manmoedig deelnamen, mocht het voor goed aftrappen.

De schilderij van het Beleg van 's Gravensteen heeft het moment in beeld gebracht waarop het Gents gemeen dreigt de boel in brand te steken. Zoals u kunt zien is een vuurhaard aangelegd vóór het poortgebouw. Takkebossen liggen te wachten om in de vuurpoel geworpen te worden. Terwijl aangevoerde ladders de bestormende schaliedekkers in staat stelden zich van de ringmuur meester te maken. Een man die boven op de muur post gevat heeft steekt de armen ten hemel om de kameraden te verstaan te geven dat de weg vrij is en de belegerden in de meeste toren gevluht zijn : Zal het nog zin hebben dat die andere kerels met een zware boomstam de massief eiken poort gaan bewerken ? Neen, want even later zal de baljuw boven het donjon de witte vlag doen hijsen. Waarna een einde zal gebracht worden aan een erg te betreuren geweldenaarsbedoening.

*

* *

TWEEDE EVOCATIE Het Rabot

De tandem Fris-Gondry zal maar liefst een tijdsspanne van even 186 jaar overbruggen eer hij zo goed zal zijn ons op een tweede snapshot van Gents militair verleden te vergasten. Niet dat het binnen en buiten onze wallen gedurende die lange tijd zo vredig, rustig en geruisloos toegegaan is !

't Mocht eens waar zijn. Waren onlusten en wapengekletter, aanslagen en expedities misschien geen schering en inslag geweest waar de Leie en de Schelde zo vreedzaam vloeiden ? Bloedige matches geleverd tussen groten en kleinen, rijken en armen, machtigen en naar macht strevendenden : Gavere, Rekelinsbrugge, Westrozebeke. Ook onder 's gelijken stroomde maar al te gemakkelijk stromen bloed : Kwade Maandag; Goede Dissendag, beide uitgevochten op de Vrijdagsmarkt.

Na de tragische dood van hertog Karel de Stoute bij Nancy (5 januari 1477) zouden in 't hertogdom, in 't graafschap, in Gent, opnieuw, voor de zoveelste keer zwarte, of liever, bloedige dagen voor de boeg komen te liggen. Karels dochter, *Maria (van Bourgondië)* zou letterlijk en figuurlijk "du jour au lendemain" een loodzware last op de tengere schouders gelegd worden. Als er in de geschiedenis ooit een vrouw geweest is die de steun van een forse echtgenoot broodnodig had, zal zij wel hertogin Maria geheten hebben. Een man die opgewassen diende te zijn tegen Bourgondiës ervvijand, de Franse koning Lodewijk XI. Aangeduid was die gewenste echtgenoot evenwel niet zo vlug, want intrigerende partijen zorgden er dapper voor dat het meisje niet op een ik en een gij aan DE MAN geraakte. Uiteindelijk viel de keus van het politiek bestel – toevallig ook haar keus – op de zoon van de Duitse keizer Frederik III.

Aanvankelijk schenen de Gentenaars goed over weg te kunnen gaan met de uit de lucht gevallen aartshertog maar al te ras kwamen er kinken in de kabel. De oorzaak van die weersveranderingen ? Hoe langer hoe meer regende het belastingen die de hertog niet voor de strijd tegen de aanvallende Fransen maar wel voor eigen uitgaven gebruikte. De ontevreden Gentenaars, aangevoerd door Jan van Dadizele, eisten het recht op controle te oefenen op het beleid van de financiën. Maximiliaan deed de Gentse voorman vermoorden. Die doodslag werd de laatste druppel die de emmer deed overlopen. De opstand werd geboren. De Gentenaars zochten steun bij en samenwerking met de Franse koning Lodewijk XI, dreven aldus hun hertog zo onmeedogend tegen de muur dat deze verplicht werd met zijn vijand een meer dan vernederend verdrag te sluiten, de bekende Vrede van Atrecht (Arras) 23 december 1482. (Zie "Het eerste Gentse Boek" in G.T. 1983 p. 66-73).

Daarmee was de kous echter niet af en de gelukkige dagen niet teruggekeerd. Integendeel. In september 1487 stelde *Jan van Coppenhole* zich aan het hoofd van de wanhopige, getergde ambachtslieden, die jammer

Afb. 3a. Het Rabot zoals men het kon bewonderen voor de vermindering die het in 1872 onderging. In dat jaar dolf men het onderste gedeelte van het gebouw in omdat de nabijgelegen straat diende opgehoogd te worden. Let op de twee inscripties links en rechts van de plaat waarop de Gentse Leeuw.

genoeg, maar hoe kon het anders, voor de onvermijdelijke rellen — en uitpattingen — zorgden. Resultaat? De partijgangers van het Maximiliaans bewind, de *Monetans* (omdat de aartshertog maar al te kwistig de portemonnaie van 't gemeend aansprak) zetten het hals over kop aan het lopen aldus het Schepenhuis open zettend voor de victorie kraaiende rebellen. Maximiliaan die inmiddels (9 april 1486) tot koning der Romeinen gekroond werd) ging zich natuurlijk niet bij de pakken neerzetten.

Met het recht de kuiperijen van de koning (Karel VIII; 1483-1498) en nog veel meer dan dat vrezend, riep hij de hulp in van zijn keizerlijke papa Frederik. Deze stuurde prompt een talrijk leger om de Gentse opstandelingen mores te leren. Terwijl dit op weg was, gebeurde er in de stad iets heel onverwachts : een keur van Vlaamse edelen kwam het Gents gemeen een hart onder de riem steken : Filips van Kleef, heer van Ravestein die meteen tot leider van het gemeenteleger aangesteld werd; Filips van Bourgondië, heer van Beveren. Verder de heer van Chantraine, Lodewijk van Gruuthuize, Filips vander Stickelen, de heren van Stavele, van Lichtervelde, enz. enz. De daadwerkelijke aanvoerder van het verzet zou overigens *Jan van Coppenhole* blijven.

Men begon de zwakste plek van de verdedigingsgordel te versterken : de noordelijke grens lopend van de Muide tot de Hospitaalpoort. Al wat benen aan het lijf had werd opgetrommeld om al wat kon versleept worden aan te voeren en tot hoge wallen op te stapelen. Vrouwen en kinderen, kreupelen en halfblinden wedijverden om de zwaarste vrachten aarde, stenen, puin hout en ijzer naar het aan de wallen wroetend mansvolk te brengen. Een schouwspel dat zelfs de oudsten onder de ouden nimmer meegemaakt hadden. Na een onverpoosd zwoegen van 3 volle dagen en nachten kwam de gewenste versterking tot stand. Terwijl Frederik en Maximiliaan hun tenten bij Evergem opsloegen, gereed om de stad stormenderhand in te nemen, kwamen zowat duizend Fransen de *Coppenollen* — aldus noemde men de rebellen — ruggesteunen. Wat de Gentenaars gevreesd hadden, een aanval in regel op het Hof ten Walle, zou dank zij hun taaie volharding niet gebeuren. Weliswaar voerde het Duits soldatenvolk links en rechts veeleer schijnaanvallen uit zonder evenwel enig succes te mogen boeken, van een waarachtige bestorming kwam niets in huis. Na zowat gedurende veertig dagen voor dreigende belegeraars gespeeld te hebben vonden keizer en koning het maar best hun matten op te rollen en stilletjes een strategische maar weinig glorieuze reis naar Antwerpen te ondernemen. De klokken van Belfort en kerken mochten triomfantelijk luiden : Gent had zich manmoedig weten te bevrijden (half juni 1488). Die gebeurtenis mocht, meenden de overwinnaars, door de komende geslachten niet vergeten worden. Daarom zou men op de plaats waar het algehele volk die overwinning verwezenlijkte, een blijvende herinnering in het leven roepen die de tand des tijds zou weten te doorstaan. Het RABOT was geboren : twee ronde torens verbonden door een overdekte watering (rabot) die ten onrechte sluis genoemd wordt. (Gent telde in die tijd nog andere versterkte rabotten, o.a. de Tserder-Turre (bij Sint-Baafsabdijen de Cloutorre (in de Ham). Twee in de muur van het Rabot (buitenkant) gemetselde herdenkingsplaten verhalen in 't kort de voor-geschiedenis en de oprichting van het merkwaardig monument. Tussen de platen bevindt zich een derde met het schild met de Gentse Leeuw.

Afb. 3. Bezoek aan de bouw van het Rabot 1 oktober 1488

De in Gotisch schrift gebeitelde tekst luidt aldus :

IN 'T JAER VEERTIEN HONDERT ACHTENTACHTENTICH MEDE
IN WEDEMAENT DEN VIJFSTEN SACRAMENTSdach DAER,
SO SLOECH DE ROEMSCHE KEYSERE, VOOR GHEND DE STEDE
IN EVERGHEM, ENDE LACH ER VEERTIEN DAGHEN NAER.
DE ROEMSCHE CONINC LACH OEC VOOR DE STEDE DAER.
BACHTEN WALLE LAECHT PLAT DOE, MAER HET VIEL TEN BESTEN :
BINNEN DERDEN DAGHE, SACH MER SCOEN EERDEN VESTEN.

HUUT DIEN, ALS MEN NEGHENE EN TACHTENTICH SEYDE
IN WEDEMAENT DERTIENE, SATERDACH WAERACHTICH,
AN DIT WERC MEN DOE DEN EERSTEN STEEN HIER LEYDE,
BIJ DEN REGIERERS, AL DOE IN WETTE VOORDRACHTICH,
IN MEENYNGHEN DE STEDE 'T OMMEMUERNE CRACHTICH,
NAER DEN UUTWYSENE BEGONNEN DEES WEERCX PRESENT,
IN BESCUDDE DEN GOEDEN INSETENE VAN GHEND.

Gondry had op zijn duizendste gemak de inhuldiging van het monument kunnen voorstellen. Veeleer gaf hij er de voorkeur aan ons getuige te laten zijn van de aanbouw ervan. Evenals van de twee ronde torens is ook het metselwerk van het middegebouw voltooid. De torens wachten op hun kegelvormige spitsen; het zadeldak van het middegebouw staat op het punt met schaliën bedekt te worden. Een van de werklieden staat gereed om de mei op het dak te plaatsen. Dat het groepje voornaam uitzijende getabbaarde heren van uit de stad komen wordt verraden door een gedeelte van het Hof ten Walle dat op de achtergrond zichtbaar is: Aan de overkant van de Lieve, waar zich de Keizervest bevindt, staan een paar nieuwsgierigen te genieten van wat aan de overkant van het water aan het gebeuren is. De heren schepenen worden wegwijs gemaakt door niemand anders dan de beruchte *Jan van Coppenhole*. Ook gildedekens schijnen van de partij te zijn, want we herkennen op het eerste gezicht de vaandels van het Sint-Joris- en van het Sint-Antoniushildd.

*

* *

DERDE EVOCATIE Het Spanjaardskasteel

Weer laten de Expo-mannen een kleine 100 jaar verstrijken. Als we voor de derde keer gaan neuzen in Gents soldatesk verleden, komen we in de tijd terecht die jammer genoeg tot walgens toe het gedoe van al wat met het soldatendom enig uitstaans heeft, hartsgrondig beu geworden was. Beu de militaire parades, de sociale woelingen en de andere menselijke miseries die Keizer Karel veertig jaar in beslag genomen doortocht begeleid hadden. Beu wreedheden, verwoestingen en bloedbaden die men de Inquisitie te danken (?) had. Zal de landvoogd Don Louis de Requesens, de veel gematigder opvolger van de vermaledijde hertog van Alva erin slagen het land op wat rust en vrede te trakteren? Met een elitekorps van nauwelijks 1700 man aangevoerd door de bevelhebber van de Gentse Citadel ofte Spanjaardskasteel, kolonel *Christophe de Mondragon*, slaat hij het beleg voor Zierikzee dat ingenomen wordt op 29 juni 1576. Hij zelf beleefde die overwinning niet aangezien hij een paar maanden voordien overleed (5 maart).

De Spaanse overwinning leek wel een slag in het water, want terwijl een aanzienlijk gedeelte van de victorieuze troepen aan het muiten ging en de overige benden zich terugtrokken in de Citadel van Antwerpen en die van Gent, waar luitenant Antoine Alamos Maldonado en Mondragons echtgenote, mevrouw *Guillemette de Chastelet* het bevel voerden, maakten de Staten zich gereed om de Spanjaarden te lijf te gaan. Daartoe stelde Willem van Oranje de hertog van Aarschot en de graaf *Philippe de Lalaing* aan tot aanvoerders van de bevrijdende legermacht.

De inneming van het Gents Kasteel zou evenwel van geen leien dakje lopen. Kenden de belegeraars de sterkte van het garnizoen? Zeker niet, want hadden ze die wél gekend, dan zouden zij voorzeker meer strijdlust aan de dag gelegd hebben. Hoe dan ook moesten de Lalaing en zijn luitenant markgraaf d'Havré ten tonele verschijnen om wat sprankelend leven in de Staatse barak te brengen. Men begon met de op de Sint-Jorispoort uitgevende wallen op te vullen. Ook ditmaal liet het ijverige volk zich niet onbetuigd bij de werkzaamheden. Niet zomaar uit aangenaam tijdverdrijf, maar omdat men vanuit het Kasteel de stad beschoten had en heerlijk gearrangeerd. Het veroorzaakte puin enerzijds en de aarde die tientallen vrijwilligers in de Steendam uit meters diepe loopgrachten opdolven anderzijds zouden door andere mannen, vrouwen en kinderen ijlings Kasteelwaarts gesjouwd worden. Nu maar gewacht op het sein om over te gaan tot de bestorming van de Citadel. Met uit het Sas-van-Gent toegestuurd geschut bestookten de Staatsen het Kasteel dat met de moeder wanhoop weerstand bood. Op zoveel weerstand hadden de Walen van de Lalaing en de Hollanders van Oranje niet gerekend. Kortom op 30 okt. gelukte men erin een van de poorten van het fort in brand te steken. Zal de witte vlag welhaast uitgestoken worden? Ondertussen, bijna gelijktijdig, grepen zowel te Antwerpen als te Gent heel belangrijke, maar heel verscheiden gebeurtenissen plaats. Te Antwerpen waar met name de Spaanse Furie uitbrak (eerste dagen van nov.) en te Gent waar, mede als gevolg van die vreselijke plundering (en de rest) de fameuze *Pacificatie van Gent* tot stand kwam (8 nov.).

Nu werd het voor de belegeraars werkelijk hoog tijd om de Spaanse stier bij de horens te vatten. Reeds 's anderen daags hervatten ze de krijgsvorrichtingen. Zonder meldenswaardig succes. Ook de daarop volgende dag schenen ze maar luttele vooruitgang te boeken want de Spanjaards bleven zich met hand en tand verdedigen, dat wil zeggen dat zelfs vrouwen en kinderen letterlijk en figuurlijk op de bres stonden en hun man stonden bij het laden van de musketten en het werpen van stenen en uitgieten van kokend water. Helaas — voor Antoine de Alamos en de zijnen — moest weldra een einde komen aan dezer taaie uithoudingsvermogen. Op de uitdrukkelijke voorwaarde dat ze ongewapend, doch ongehinderd mochten gaan waren ze bereid het Kasteel in handen te geven van *de Lalaing*.

Een paar dagen daarop (13 nov.) verliet het garnizoen het Kasteel. Groot was de verbazing van de overwinnende Staatsen toen ze vaststelden hoe weinig talrijk de belegerden wel geweest waren. Vooral voor de moed door *Mevrouw de Mondragon* tentoon gespreid deden haar tegenstrevers het petje af. Op 18 nov. vertrok zij, vergezeld van haar twee dochters per legerwagen naar Doornik.

Het eenen ander van wat voorafgaat ziet u tot in het detail op Gondry's tableau. We bevinden ons op het glacis van het Spanjaardskasteel niet ver

Afb. 4. Overgave van het Spanjaardskasteel 11 november 1576.

van de hoofdpoot van het geweldig fort. Op de achtergrond bemerkt u gebouwen die voordien deel uitmaakten van de Sint-Baafsabdij, met name de toren van de abdijkerk (Sint-Baafskerk). Herrie schoppende burgers worden op afstand gehouden door gehelmde soldaten van Oranje. Een kanon dreigt nog steeds de nu mak en hulpeloos geworden Citadel. De opgevulde grachten kunnen we niet zien. Ook niet de neergelaten valbrug die *Mevrouw de Mondragon* en haar dochters met statige tred komen te verlaten. U ziet dat de overwinnende partij waardering en respect voor de moedige vrouw betoont : de Lalaing en een van zijn officieren zijn zelfs zo sportief en ridderlijk tegelijk dat ze de edele dame eerbiedig groeten. De man die een van zijn gewonde krijgers ondersteunt is niemand anders dan de bevelvoerder van het garnizoen, de reeds genoemde edelman Antonio de Alamos.

Valt er na de heuglijke gebeurtenis van de 9de nov. nog andere meldenswaardige feiten te noteren ? Alleen dit : op 3 aug. 1577 besloten de Staten tot de algehele afbraak van het Spanjaardskasteel. Inderdaad zou men er geen gras over laten groeien (bij manier van spreken) want nauwelijks verstreken 3 weken of men sloeg de handen aan het werk om het genomen besluit tot uitvoering te brengen. De gouverneur *Don Juan*, de onderbaljuw en een van de schepenen peuterden plechtstatig en officieel de eerste stenen los van de gevallen reus om onmiddellijk daarop aan wel 10 000 paar handen de opdracht te geven de naar de stad gerichte bolwerken met de grond gelijk te maken... in de verste verte niet vermoedend dat diezelfde bolwerken een poosje later weer zouden opgericht worden.

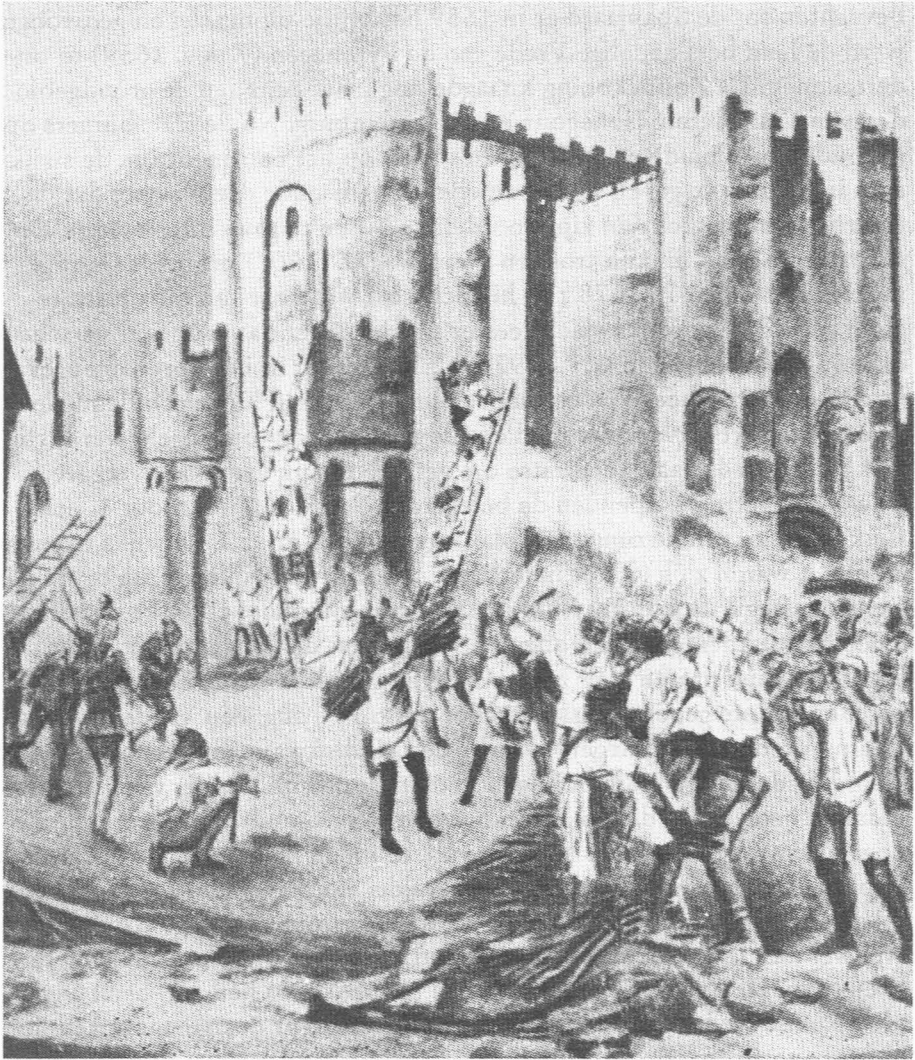
*

* * .

VIERDE EVOCATIE De Sint-Lievenspoort

Reeds op de banken van de lagere school maakten we kennis met de gemeenplaats die zegt dat ons land eeuwen lang voor slagveld van Europa gediend heeft. Dat Frankrijk meer dan eens op dat veld "présent" geroepen heeft werd ons op dezelfde banken in geuren en kleuren diets gemaakt. De ondertekening van de Vrede van Münster (30 jan. 1648) waarbij een streep gezet werd onder de zg. Dertigjarige Oorlog (1618-1648) bracht mee dat in rechte zoals in feite Noord en Zuid van elkaar gescheiden werden. Het Zuiden, de Spaanse Nederlanden, was uit die Vrede niet zonder kleerscheuren vandaan gekomen : het verloor Zeeuws-Vlaanderen, Noord-Brabant en Hollands-Limburg. Gezien uit de Europese hoek werd de Vrede maar door weinig (of geen) vredige dagen opgevolgd. Onze koning *Filips IV* (1621-1665) en zijn Franse concurrenten *Lodewijk XIII* (1614-1643) en *Lodewijk XIV* (1643-1715) bleven elkaar

bevechten tot de Spanjaard er in 1659 het bijtje bij neerlei en gedwongen werd de hem heel nadelige Vrede van de Pyreneeën (7 nov. 1659) te ondertekenen. De Zonnekoning knaagde nog maar eens aan de grondgebieden van Vlaanderen, Henegouwen en Luxemburg. Nu de Habsburgers opgehouden hadden de eerste viool te spelen op het continent om de strijktok in handen te geven van Lodewijk XIV, meende deze laatste dat de tijd rijp was om zich aan zijn noordelijke burenen te gaan interesseren. Een eerste maal zond hij zijn troepen noordwaarts (1667) maar tot Gent geraakten deze niet. In 1678 zou hij zich kost wat kost van die op strategisch gebied belangrijke stad meester maken. Over dat avontuur verscheen het een en het ander in G.T., 1978, blz. 221-246. In het kort samengevat komt het hierop neer : In een soort Blitzkrieg zond hij verschillende legers Gentwaarts ervoor zorgend dat de stad volledig omsingeld werd. Hij zelf kwam op 4 maart terplaatse om getuige te zijn van haar overgave. Gewoonte getrouw openden de belegerden de sluizen waardoor 1. een flink gedeelte van de omgeving blank gezet werd en 2. Lodewijks troepen verplicht waren zich achter inderhaast opgeworpen dijken terug te trekken. Gents strategie mocht ongelukkig niet baten : brandstichtende en vernielende bombardementen dwongen de baljuw en de Magistraat met de koning te gaan praten over het neerleggen van de wapenen. Gelukkig zorgden andere gebeurtenissen ervoor dat op 10 aug. een Vrede tot stand kwam (Vrede van Nijmegen) waarbij een einde kwam aan de oorlog tussen Noord-Nederland en zijn bondgenoten en Frankrijk. Spijtig voor de vele Vlaamse gemeenten die zo erg (moordpartijen, brandstichtingen, plunderingen) vanwege het Frans soldatenvolk te lijden hadden gehad : Assenede, Kaprijke, Evergem, Waarschoot, Bassevelde, Zomergem, enz. enz. Bij die ene aanval op Vlaanderens hoofdstad zou de Zonnige Koning het evenwel niet laten. Gelegenheden waren er te over om hem zijn gang te laten gaan. De Spaanse koning Karel II (1665-1700) had zijn bezittingen (de Spaanse Nederlanden inbegrepen) bij testament overgemaakt aan de kleinzoon van Lodewijk, *Filips V van Anjou*. Dat Franco-Spaans spelletje zag overig Europa slechts met lede ogen aan. Gevolg : natuurlijk een nieuwe oorlog, de zg. Erfenisoorlog (1701-1713), die bij voorkeur op onze grond zal uitgevochten worden : Ramillies, Oudenaarde, Malplaquet, enz. Tot gouverneur ad interim werd de markgraaf van Bedmar, Isidore de la Cueva aangesteld. Deze maakte er werk van om onze stad om te toveren in een waarachtig legerkamp en de naar de stad leidende wegen (Kortrijksesteenweg, Brusselsesteenweg) berijdbaar te maken. Op de koop toe legde hij benoorden het Land van Waas een serieuze verdedigingslinie aan... Die spijtig voor hem in mei 1703 door de Hollandse generaal van Sparre onder de voet gelopen werd. Gent voelde het gevaar full-speed naderen. Allerwegen maakte de paniek zich van de bevolking meester, vooral omdat stromen vluchtelingen komende van Ertvelde, Rodenhuizen, Vinderhout, enz.

Afb. 5. Inneming van de stad door Lodewijk XIV 5 juli 1708.

in de stad veiligheid kwamen zoeken. De Franco-Spaanse legerleiding ontnam Gent grotendeels van zijn troepenmacht zodat de Magistraat alras niets anders overbleef dan de stad te onderwerpen aan de Engelse generaal *Marlborough* (1 juni 1706). De baljuw, Ferdinand Hippolyte *della Faille* gaf er de voorkeur aan de wegtrekkende Fransen te vergezellen.

Aldus zag er de toestand uit op het ogenblik dat Lodewijk besloot een zg. grote slag te slaan. Dat wil zeggen zich van Gent meester te maken. Twee legers zond hij erop af, een aangevoerd door zijn kleinzoon, de hertog van Bourgondië, het ander door de beroemde maarschalk de

Vendôme (1654-1712). Het was eerstgenoemde die belast werd met de inname van Gent. 16 000 man, aangevoerd door de markgraaf de Grimaldi bijgestaan door de kolonel *della Faille* – u weet nog wel, de weggelopen baljuw – zou het karweitje opknappen

della Faille vatte op 5 juli 1708 post vòòr de Sint-Lievenspoort die slechts door een onbeduidend aantal Burgerlijke Wachten verdedigd werd. Nadat een aantal Fransen die beweerden desertie gepleegd te hebben, door de goedgebouwde Burgerlijke Wachten via de Sint-Lievenspoort in de stad gelaten waren, was het voor die kerels een lachertje om de poort voor *della Faille* wagenwijd open te zetten en mogelijk te maken dat deze zich zonder een druppel bloed te vergieten, van de stad meester maakte. Slechts de bezetting van het Spanjaardskasteel (300 man) dacht eraan aan de Fransen weerstand te bieden. Na van weerskanten enkele kanonschoten gewisseld te hebben gaf ook 't Kasteel zich over. Een detail : was de Zonnekoning in 1678 met vrouw en maîtresses en kapelaan aanwezig geweest bij de inname van Gent, in 1708 was hij te veel geplaagd van ziektes en allerhande kwalen om van de Gentse pret (?) te kunnen komen genieten.

Pas in 1713-1714 zou een einde gesteld worden aan een toestand waarvan ons land zolang het slachtoffer geweest was

*

* *

Gondry heeft blijkbaar de gelegenheid aangegrepen om ons een pracht van een stadspoort te laten bewonderen : de statige alhoewel schilderachtige Sint-Lievenspoort op het ogenblik dat ze ingenomen wordt door de soldaten van de "franskiljon" *della Faille*. Een indrukwekkend gebouw dat ons onwillekeurig doet denken aan het Rabot wiens forse hoektorens vervangen zijn door slankere peperbussen.

Het is nog vroeg in de morgen. Een winters zonnetje belicht het gebouw en zijn omgeving. De Burgerlijke Wachten hebben de valbrug neergelaten en de poort geopend zodat de soldaten in stormpas de stad kunnen inpalmen. Om wat lawaai te maken schieten enkele manschappen hun musketten af terwijl kolonel ex-baljuw *della Faille*, de enige bereden krijger, de sabel in de vuist, zijn volk tot de aanval aanvuurt. Veel van de Sint-Lievensvest en de Keizervest krijgen we niet te zien, alleen maar een paar huizen aan laatstgenoemde Vest, een uitkijktoren en in de verte een windmolen.

*

* *

VIJFDE EVOCATIE De citadel

Heel de 18de eeuw droeg ons land de naam van Oostenrijkse Nederlanden. Zowel voor de steden als voor de buiten was dat een rustige, vreedige tijd. Een tijd die ons onwillekeurig de figuur van Maria Theresia in het geheugen roept. Aan die voorspoedige jaren kwam een einde, toen, na het leveren van een resem veldslagen, onze gewesten door Frankrijk aangehecht werden (1795). Onnodig uiteen te doen hoe heilloos die usurpatie voor 's lands landbouw en economie wel was en hoe ruineus voor de bevolking.

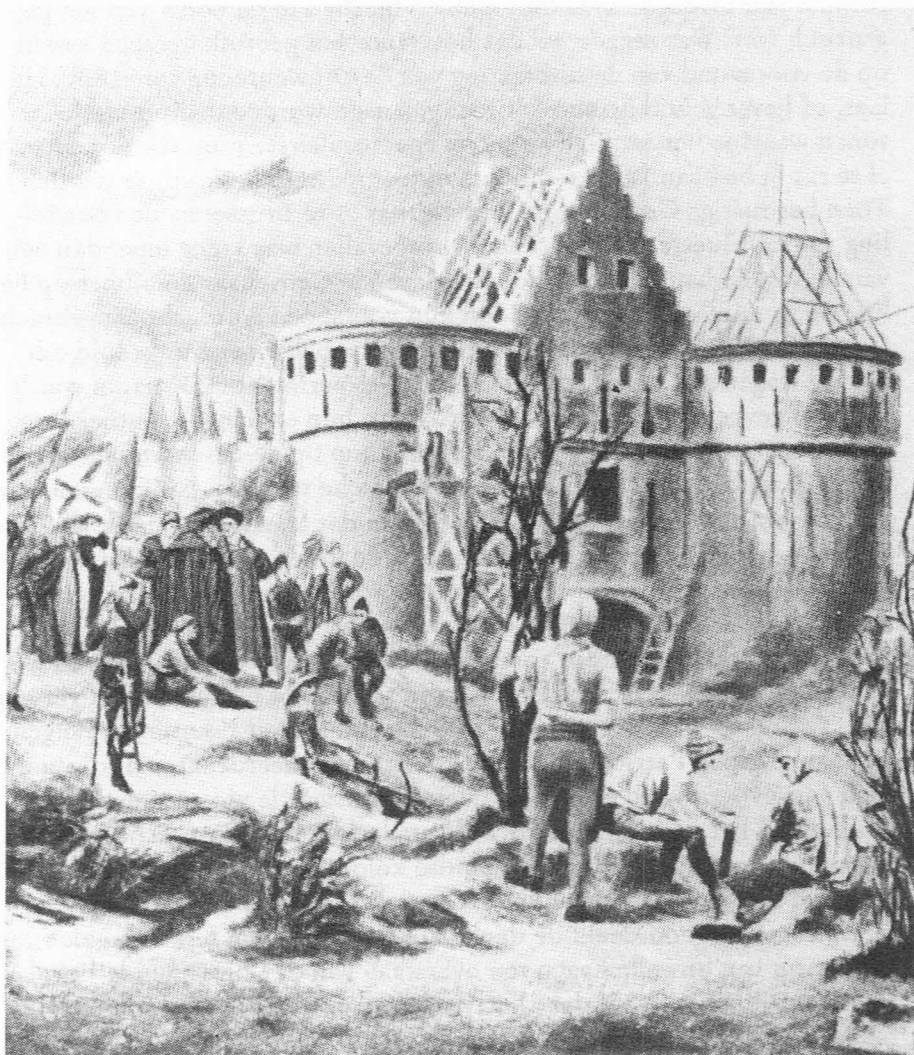
Aan die onzalige onderdrukking zou pas een einde komen nadat Napoleon bij Waterloo als bij mirakel een daverende nederlaag toegebracht werd (18 juni 1815) door de verenigde legers van Pruisen, Engeland, Rusland en Holland. Inmiddels, terwijl hier en daar nog dapper gevochten werd, hadden ook de diplomaten van diverse pluimage de ene (papieren) veldslag na de andere geleverd. Reeds tijdens de eerste, in de geschiedenis bekend als Eerste Verdrag van Parijs (30 mei 1814) had men tot de oprichting van een nieuwe staat, Holland en de Oostenrijkse Nederlanden behelzende, besloten. Ook het berucht Weens Congres dat aanving op 18 september 1814 en eindigde op 9 juni 1815, precies ZES dagen vòòr Waterloo, bemoeide zich met de vorming en inrichting van de nieuwe staat. Daar werd o.a. uitgemaakt dat het aangesteld staatshoofd de titel van *Koning der Nederlanden* zou dragen en Willem I zou zijn. Het zg. Tweede Verdrag van Parijs (20 november 1815) bekrachtigde wat voordien te Parijs en te Wenen uit de bus gekomen was.

Vooraf op aandringen van Engeland zou die nieuwe staat een bufferstaat zijn die Frankrijk vanuit het noorden in bedwang diende te houden. Een reeks forten die van Oost naar West het land moest doortrekken zou zo vlug mogelijk dienen gebouwd te worden. Gent werd uitgekozen om met een van die forten bezegeld te worden. Aangeduid werd de plaats waar het Montereyfort gestaan had en dat tot niet veel gediend had. Op 12 april 1819 arriveerde te Gent de Hollandse majoor-ingenieur C.P. Gey van Pittius wie de regering tot het opmaken van de plans belast had. Reeds op 4 mei hadden de eerste nivelleringen plaats. Zo vlot liep het werk van stapel dat de man reeds op 25 juli met zijn voor-ontwerp klaar was. Het definitief ontwerp, platte gronden en bestekken, verwierf weldra de algemene goedkeuring vanwege de Overheid (19 okt. 1819). Dat zelfs staatshoofden zich uitermate interesseerden voor de aan gang zijnde werken, blijkt uit de bezoeken die door Willem I van de kroonprins Frederik (6 okt. 1820) en door de Engelse koning George IV verzeld van Wellington (10 aug. 1820) eraan brachten. Wellington stak meer dan eens de plas over om zich van de groei van het fort te komen vergewissen.

Doch ditmaal gebeurde het bezoek extra officieel. Aan de Brugse Poort werd hij opgewacht door de militaire gouverneur van Vlaanderen, de hertog Bernard van Saxon-Weimar, de militaire bevelhebber luitenant-generaal baron Constant de Rebecque, graaf Philippe de Lens, de burgemeester *Ph. Piers de Raveschoot*, meerdere schepenen en vooraanstaanden onder wie een *Lousbergs* en een *de Smet de Nayer*.

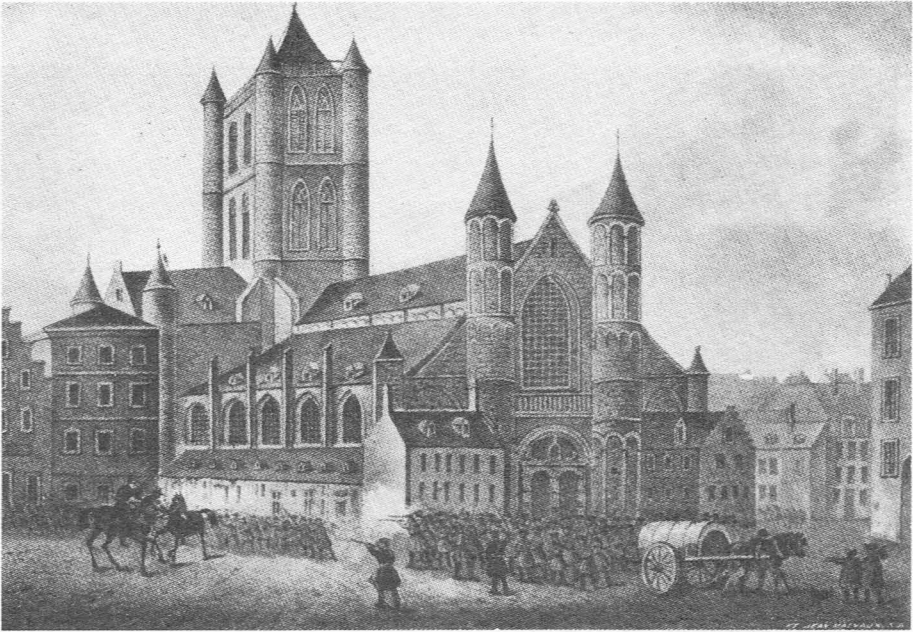
Ter plaatse van de werken aangekomen leidde van Pittius de hoge bezoekers door de doolhof metselwerk en bergen bouwmaterialen. Reeds konden ze zich een precieze gedachte vormen van wat de Citadel op het punt stond te worden. Zelfs wist de geniale leidsman de plaats aan te wijzen waar zich het volgende jaar de ingangspoort zou bevinden. Dezelfde die we nog steeds kunnen bewonderen en passeren.

Afb. 6 Bezoek aan de bouw van de Citadel 2 augustus 1825

Het is het bezoek dat op 2 aug. 1825 plaats greep dat Gondry en zijn maats op het doek penseelden. We zien hoe luitenant-generaal Gey van Pittius post gevat heeft op de plek waar voorheen het Montereyfort preikte. Vergezeld van burgemeester de Raveschoot voert hij een gesprek met Wellington. Op een paar passen van het groepje mogen we de aanwezigheid vermoeden van schepen Van Wambeke en industrieel *de Smet de Naeyer*. (Deze laatste zonder enige twijfel een voorvader van de initiatiefnemer van het Diorama). Zelfs de twee dames die zich wat afzijdig houden schijnen geen ogen genoeg te hebben om het geheim van de bijna voltooide gaanderijen te doorgronden. Op de achtergrond, vòòr wat een poort schijnt te zijn wacht de postkoets waarmee Wellington zijn reis zal voortzetten.

Ruim 8 jaar zwoegde men met man en macht aan de bouw van het gigantisch fort. Wat zeggen wil dat het "voor het gebruik" gereed kwam op de vooravond van de uitbarsting van de Omwenteling van 1830. Heelaas, of liever gelukkig, zou het niet gevraagd worden demonstratief te tonen waartoe het in staat was. Zijn spectaculairste prestatie zou er maar al te ras in bestaan "sans tambours ni trompettes" gesloopt te worden. Toen het rustige Gent in sept. vernam wat er te Brussel na de voorstelling van *La Muette de Portici* zoal voorgevallen was kreeg meer dan een van de van de handel of de industrie levende Gentenaar de bibber op het lijf. De zg. Hollandse jaren hadden hun voorspoed en macht aangebracht. U ziet van hier dat zij het niet waren die trappelden van ongeduld om zich te wagen aan tamelijk twijfelachtige experimenten. Kortom was 't met een gevoel van onzekerheid dat ze aan hun en aan Gents toekomst dachten. Hoe dan ook vestigden ze hun hoop op de bescherming van de in de Citadel gelegerde Hollandse en Belgische troepen. Spijtig voor hun vertrouwen zou het maar al te vlug blijken dat laatstgenoemden absoluut onbetrouwbaar waren. Inderdaad bracht de desertie van menige Belg een gevoelige slag toe aan de veeleer gematigde strijd lust van het garnizoen. De gouverneur Van Doorn was de eerste om het hazepad te kiezen gevolgd op 2 okt. door een aanzienlijk gedeelte van de gewapende macht. Een volle week leefde onze stad tussen het hangen en het verwurgen. Tot op 10 okt. een omtrent 700 man sterke uit Fransen en Belgen bestaande groep Patriotten de stad binnen marcheerde. Omdat die eenheid aangevoerd werd door de zuiderse Monsieur le vicomte de Pontécoulant zal het volk 's mans vrijwilligers weldra voor Pontécoulanten uitmaken. Inmiddels had de Hollandse kolonel baron Destombes zich met zijn mannen opgesloten in de Citadel. En had de Stedelijke Overheid het nodig geoordeeld de ongeruste bevolking aan te manen zich van elke vorm van onwelbehagen ten overstaan van de "bevrijdende" invalers te onthouden, want deze herrieschopende en plunderende heren

Afb. 7. Schermutseling tussen de Burgerlijke Wacht en de Patriotten 15 oktober 1830.

Afb. 8a. Adieu geheimzinnige kazematten die geen einde schenen te hebben. (Foto van de auteur.)

Afb. 8b. Laatste resten van de Citadel gekiekt tijdens de afbraak. Vergelijk de afbeelding met afb. 6. (Foto van de auteur)

werkten feestelijk op de zenuwen van het meer op rust dan op lawaai gestelde volk. Op 13 okt. vingen de Franco-Belgen dan maar het beleg aan van de Citadel doch voorlopig schenen ze maar geen bewijs te kunnen geven van hun krijgskunst. Daarom trokken ze te velde tegen de Burgerlijke Wacht die poogde de excessen van de Parijse toeristen wat in te tomen. Gevolg : schermutselingen die op een paar punten van de stad, op Sint-Pieters en bij de Koornmarkt een weinig plezant leven teweeg brachten. Zes doden en enkele gewonden waren de prijs van het gewapend handgemeen. Zie de prentkaart de schietpartij afbeeldend voorgevallen aan de voet van de Sint-Niklaaskerk. De leden van de Burgerlijke Wacht krijgen volgens de begeleidende tekst "et pour les besoins de la cause" de titel van Orangisten.

Gelukkig tekenden beide partijen enkele dagen daarop (17 okt.) de overgave van de Citadel waarna de Hollandse soldaten het mochten aftrappen naar Antwerpen en de Parijse bemoeials naar andere (en betere) oorden (18 okt).

SLOTWOORD

Al wat ik kom te vertellen is absoluut OUD NIEUWS dat anderen mij voorvertelden. Mijn enige bedoeling bestaat erin liefst LETTERLIJK

dan FIGUURLIJK oude koeien uit de gracht te halen alleen maar hopen
die OUDE KOEIEN nog eenmaal te kunnen zien grazen. niet in een wei-
de maar elders.

M. VAN WESEMAEL

BIBLIOGRAFIE

- V. Fris, Histoire de Gand, Bruxelles, 1913
V. Fris, De oude straatnamen van Gent, Gent 1925
V. Fris, Plans de Gand, Introduction
V. Fris, Diorama militaire, Bruxelles 1913
M. Gysseling, Gent's vroegste Geschiedenis, Gent 1954
A. van Lokeren, De la première enceinte fortifiée de la ville de Gand, Gand, 1843
P.-C. Van der Meersch, Mémoire sur la ville de Gand considérée comme Place
de guerre, Bruxelles 1853-54
De Brugse Poort in Rooigem-Galm z.j.
Livre d'Or de l'Exposition internationale et universelle de Gand par G. Drèze
Gand - Exposition, 10 oct. 1912
-

GEACHTE LEZERS,

Sedert onze oproep tot het inleveren van oude nummers van 'Ghendtsche Tydinghen' in uw bezit, werd het bestuur aangenaam verrast door de ononderbroken schenking of overname van jaargangen of losse nummers.

Deze blijken van sympathie zijn ons recht naar het hart gegaan en veroorloven ons verder beroep te doen op uw begrip om ons verminderd fonds aan te vullen, ten goede van nieuwe lezers, die op hun beurt tot onze grote familie gaan behoren en die van de aantrekkelijkheid van ons tweemaandelijks tijdschrift willen genieten.

Wij verwachten u op het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof huis nr. 46, Sint-Amandsberg, elke zondag van 10 tot 12 u.

Onze dank vooraf.

De bibliothecaresse,

Mevrouw A. VAN GELUWE-EGGERMONT

HELENE MARECHAL HERDACHT...

DOOR TEATER TAPTOE

Het is reeds verschillende jaren geleden dat Teater Taptoe een eerste Gentse figuur voor het voetlicht bracht, namelijk "De Roste Wasser". Met veel succes trouwens.

Het was dus niet zo verwonderlijk dat men de een of andere dag een tweede Gentse figuur zou aanpakken. Dit is dan ook gebeurd.

Gedurende de laatste Gentse Feesten startte men met "De Revue van een Proeverigge", geschreven door Freek Neiryne en Paul Berkenman waarin de figuur van onze populaire H el ne Mar chal in herinnering gebracht wordt.

In tegenstelling met "De Roste Wasser" die uitsluitend evolueerde op het poppentoneel, betreft het hier een gemengd spektakel : poppenspel sketches, zang, De figuur van H el ne wordt vertolkt door Rosa Geinger die het beste probeert te maken van een zeer ondankbare taak. En daar waarschijnlijk ook in geslaagd is bij het jongere publiek dat H el ne nooit gekend heeft. Voor de ouderen onder ons die H el ne Mar chal wel mee gemaakt hebben, was de evocatie niet 100 %. Rosa Geinger bezit niet die brede, ronde, uitgebreide, expansieve fysiek (zullen we maar zeggen) die H el ne karakteriseerde. Daar kan Rosa natuurlijk niets aan doen en men kon moeilijk van haar eisen dat ze eerst een verdikkingskuur zou ondergaan. Ten tweede, heeft haar stem niet de draagkracht van deze van haar model. H el ne had een eerder penetrante, krachtige, v rdragende stem. Vergeten wij niet dat onze vroegere revue-artisten destijds o.m. optraden in "De Nieuwe Cirk" en dat er toen nog geen sprake was van micro's. Deze opmerkingen houden vanzelfsprekend geen kritiek in op Rosa Geinger die wij al lang kennen als een uitstekende artieste en die er, in de gegeven omstandigheden, in geslaagd is er het beste van te maken. Het was dus alleszins een verdienstelijk initiatief van Teater Taptoe om de jonge Gentenaars vertrouwd te maken met bepaalde aspecten van het werk en het leven van H el ne Mar chal.

Wij gaan hier haar biografie niet geven. Er enkel aan herinneren dat zij geboren werd als Sidonie Van Larebeke in de Schildersstraat op 31 december 1893 als dochter van een borstelmaker en van een "achterwa sterigge" en dat ze stamde uit een gezin van 16 kinderen (wellicht een beroepsmisvorming van haar moeder ?)

Zij kende haar grootste populariteit als een van de topfiguren van de troep van Henri Van Daele. Ze stierf op 25 juni 1970.

De meeste Gentenaars kennen wel het refrein van "De Gentse Proeverigge", maar hoeveel kennen er de coupletjes ?

Om hun geheugen op te frissen laten wij hier tot slot de tekst volgen van dit liedje dat speciaal voor haar geschreven werd door Henri Van Daele.

Hélène Maréchal met Laurel en Hardy in 1950.

Rosa Geinger als Hélène Maréchal in "t Groen Hoedje".

I.

Ik ben een Gentse brâove vrêwe
Al loop ik g'heel den dag op straat
Mijne vent die mag mij betrêwen
Ik die en doe toch nooit geen kwaad.
Er zijn er vele van mijn soorte
Gelijk of waar dat ik het van hen
'k dweil over al ons Gentse markten
En 'k proeve van al wat datze hên

Refrein

En in Gent kunt ge zonder 'nen cent
Dikke smeren
Op de fruitmarkt die hêwde u kontent
Mee wat peren
Op de Vrijdagmarkt niets te kort
Kaas en spekken
En bij de boerkes op de Botermôrt
Ne keer lekken

II.

Mijne vent gaat aan 't reklameren
Van haast hij ziet mijnen kaba
Nen mens moet hem toch amuseren
'k En ga nooit naar de cinema,
Daarveure zie ik mijn cens te girre
'k Magge gaan 'nen g'helen dag op hol
'k En zal nog giene kluit verteiren,
En 'kome thuis mee mijn lizze vol.

III.

'k Hoor altijd spreken van 't duur leven
Hewel ik en heb niets te kort
Waarom al hulder geld uitgeven
Doe gelijk ekik, ga naar de môrt.
't Duur leven zal mij niet bedroeven
'k Zeg ekik altijd hên es hên.
'k Ga g'hele dagen van alles gaan proeven
En kijk ne keer hoe dikke da'k ben!

H.C.

KEKULÉ TE GENT (1858-1867)

Op 16 november was het precies 125 jaar geleden dat de beroemde scheikundige August Kekulé, zo pas benoemd tot Professor aan onze Universiteit, hier zijn eerste college hield.

Wij maken graag van deze gelegenheid gebruik om deze boeiende figuur even te belichten, want de grote meerderheid der Gentenaars kent niet eens zijn naam, en onder dezen die zijn naam wèl kennen zijn er slechts weinigen die weten wie die man nu feitelijk was en wat hij hier gepresteerd heeft.

August Kekulé werd geboren te Darmstadt op 7 september 1829. Zijn vader die veel relaties heeft in de architectenwereld, stuurt zijn zoon (die een uitgesproken begaafdheid bezit voor de wiskunde) naar Giessen om aldaar het beroep van architect aan te leren. Maar, zoals nog meer gebeurt (en niet altijd ten onrechte) : vader wikt, maar zoon beschikt. August woont er een les bij van de beroemde Liebig die niet alleen een groot scheikundige was, maar eveneens een bijzonder knappe leraar. Passer, tekenplank en al wat er bijhoort worden in de hoek gegooid en August werpt zich met volle overgave in de scheikunde.

Blijkbaar met succes, want nog geen 30 jaar oud is hij geaggregeerd Professor aan de Universiteit van Heidelberg en heeft hij zich al een solide reputatie opgebouwd wegens de publicatie van diverse studies van hoog wetenschappelijk niveau.

Wij laten Kekulé even achter in Heidelberg en komen terug naar Gent. De titularis van de leerstoel Scheikunde aan onze universiteit was Professor Daniël Mareska.

Geboren in Gent in 1803 had hij in 1826 de graad behaald van Dr. in de Wis- en Natuurkunde aan de Universiteit van Luik. Hij behaalt hier zijn diploma van Dr. in de Geneeskunde in 1830. Vanaf 1835 onderwijst hij de Scheikunde, maar is tevens zeer actief op het medisch vlak en wanneer de dag van vandaag de naam Mareska ons familiair in de oren klinkt, is dit zeker niet omdat hij hier de scheikunde gedoceerd heeft, maar wegens zijn pionnierswerk op het gebied van de sociale geneeskunde. Zijn auditorium en zijn laboratorium waren gelegen op de eerste verdieping van de binnenkoer van de oude universiteit in de Lange Meire. De basis van zijn onderwijs was een uit het Duits vertaalde "Cours de Chimie Organique" van Wöhler.

Mareska sterft op 31 maart 1858. Het onderwijs in de scheikunde wordt voorlopig voortgezet door H. Valerius voor de organische chemie en door F. Donny voor de anorganische.

Auguste Kekulé. Foto Stadsarchief.

Stelt zich het probleem van de definitieve opvolging van Mareska. Dit was een aangelegenheid die indertijd volledig onder de bevoegdheid viel van de Minister van Binnenlandse Zaken, Charles Rogier. Rogier denkt onmiddellijk aan de eminentste scheikundige die ons land op dit ogenblik bezit : Jean-Servais Stas, Professor van Scheikunde aan de Militaire School, "Commissaire des Monnaies", Directeur van de Klasse der Wetenschappen van de Koninklijke Academie, expert en lid van talrijke commissies. Hij was een bekend figuur in regeringskringen. Alhoewel Stas vereerd is door dit aanbod, meent hij toch het niet te kunnen aanvaarden. Een van de voornaamste redenen zal wel geweest zijn dat zijn persoonlijk laboratorium in Brussel, dat hij op eigen kosten ingericht had, hem te nauw aan het hart lag om het te verlaten.

Stas, die het volledig vertrouwen van Rogier geniet, gaat nu een uiterst belangrijke rol spelen bij het vinden van een geschikte kandidaat. Hij wil het hoger wetenschappelijk onderwijs in België vernieuwen (iets waar het trouwens de grootste behoefte aan had) en pleit er voor de kandidaat te gaan zoeken onder jonge en veelbelovende buitenlandse scheikundigen.

Stas, die door Rogier met een informatieopdracht wordt belast, maakt er onmiddellijk werk van. Het ontbreekt hem niet aan relaties, hij is goed geïntroduceerd en zelf is hij goed gekend in internationale wetenschappelijke kringen.

Hij schrijft een reeks brieven aan de meest gekende scheikundigen van die tijd om hun te vragen of zij onder hun oud-studenten geen elementen kennen die beschikken over de nodige kwaliteiten om de openstaande functie te vervullen. Zo aan Dumas te Parijs, Magnus te Berlijn, von Liebig te München, Wöhler te Göttingen en nog anderen.

Hij wijst er in zijn brieven op dat hij in ons land niemand kent die al de gestelde voorwaarden vervult. Zonder andere nationaliteiten a priori te willen uitsluiten, gaat zijn persoonlijke voorkeur uit naar een Duitse geleerde, op voorwaarde dat hij voldoende het Frans beheerst om de colleges in die taal te kunnen houden.

Hij motiveert in zijn brieven waarom hij heil zoekt in het buitenland. Hij schrijft dat het chemie-onderwijs alhier veel te wensen overlaat, dat er in geen enkele instelling sprake is van echt wetenschappelijk onderwijs. Het onderwijs is uitsluitend gericht op de examens die de studenten zullen ondergaan. Dan nog, studenten in de geneeskunde, het mijnwezen en de burgerlijke bouwkunde.

Echte scheikundigen worden hier niet gevormd, er bestaat heden in België geen enkele scheikundige die bekwaam is om een organische analyse te doen.

Wöhler stelt een van zijn oud-studenten voor : Limpricht, Professor aan de Universiteit van Göttingen, die schijnt te beschikken over al de nodige kwaliteiten; maar Limpricht kan geen genoegen nemen met het loon dat aangeboden wordt door de Belgische Staat.

Een andere candidaat, zowel aanbevolen door von Liebig, als door Magnus en door Bunsen, is Kekulé.

In een rapport aan Rogier spreekt Stas met veel lof over Kekulé met wie hij een lang onderhoud gehad heeft : hij is jong en volledig toegewijd aan de wetenschap. Ik weet zeker dat hij zeer goed doceert, hij heeft een groot aantal leerlingen gevormd waaronder verschillende zelf reeds merkwaardige studies gemaakt hebben over de chemie.

Zijn moraliteit is volledig gewaarborgd (dit was één van de gestelde eisen), hij heeft redelijk lang in Parijs verbleven en drukt zich voldoende gemakkelijk uit in het Frans om onmiddellijk de taak van Professor te kunnen opnemen.

De benoeming van professoren was een zaak die toen veel vlotter verliep dan nu het geval is. De voornaamste reden zal wel geweest zijn dat er in die tijd geen vertragingen ontstonden door partijpolitieke touwtrekkerijen in de coulissen.

Na de principiële toestemming van Rogier, schrijft Stas einde september een brief naar Kekulé om hem te vragen dit ambt te willen aanvaarden. Hij vestigt er nogmaals de aandacht op dat ons land een gunstige positie bekleedt op het gebied van de industriële ontwikkeling en van de kunsten, maar dat een wetenschappelijke geest hier totaal ontbreekt. Hij schrijft dat hij persoonlijk zeer gelukkig zou zijn Kekulé in België te zien waar zijn wetenschappelijke reputatie een luister zou betekenen voor het Staatsonderwijs.

Ik weet niet welke religie u be leidt, schrijft Stas, maar ik kan u verzekeren dat wij hier genieten van de meest volledige en absolute vrijheid van geloof.

En als laatste argument : ik vergat u te zeggen dat Gent een mooie grote stad is, machtig door zijn fabrieksrijverheid : spinnerijen, katoendrukkerijen, verwerijen, enz.

De brief van Stas moet wel overtuigend geweest zijn - alhoewel mag aangenomen worden dat het vroeger persoonlijk contact het terrein goed voorbereid zal hebben - want nauwelijks één week na het versturen van de brief van Stas, ondertekende Leopold I de benoemingsacte : "Léopold, Roi de Belges, A tous présents et à venir, salut, vu les articles etc. etc. Nous avons arrêté et arrêtons :

Article 1r : Le Sieur Kekulé, Frédéric Auguste, Docteur en Sciences, actuellement agrégé à l'Université de Heidelberg, est nommé professeur ordinaire à la faculté des Sciences à l'Université de Gand.

De verdiepingen van het laboratorium van Kekulé. Foto : Centrale Bibliotheek R.U.G.

Il donnera le cours de chimie inorganique et organique, etc.
Donné à Bruxelles, le 8 octobre 1858.”

Het zou getuigen van weinig realisme te veronderstellen dat deze benoeming geen reacties zou hebben uitgelokt. Ze kwamen er, in een deel van de pers, en zéér hevig zelfs, tegen de Regering en tegen Stas. De grote zonde was natuurlijk de benoeming van een vreemdeling. Ernstige argumenten waren volledig afwezig. De journalisten kwamen met het grappige argument aandraven dat ze nog nooit van Kekulé gehoord hadden. Dit bewees natuurlijk niets tegen Kekulé, het getuigde enkel van de onwetendheid van deze journalisten, want in wetenschappelijke kringen was Kekulé lang geen onbekende meer. Maar waar de politiek binnentreedt, daar gaat de rede buiten.

Kekulé arriveert in onze stad in november en houdt zijn eerste college op 16 november 1858.

Wat vindt hij hier bij zijn aankomst ? Wij kunnen het hem best zelf vragen. Hij vertelt het in een brief die hij schrijft een 3-tal weken na zijn aankomst aan zijn vriend Weltzien.

“Ik richt mijn eerste epistel aan het Vaderland aan u, aangezien het voor mij een ware behoefte is te schelden op de plaatselijke universiteits- en laboratorium-waandoelen.

Na mijn aankomst heb ik hier 14 dagen de stad doorkruist om een logement te vinden, iets wat hier zeer moeilijk is, aangezien dit niet aangekondigd wordt in de dagbladen, noch aangeplakt wordt aan de huizen. Na uitgeweid te hebben over het gemis aan comfort van de huizen en hun gebrekkige verwarming, vervolgt hij (wij geven hier slechts fragmenten) : “Het hoogtepunt van dit alles is evenwel de Universiteit en daarin het laboratorium. De Universiteit is uiterlijk een paleis, binnenin is enkel maar gebrek aan ruimte. De afdeling Scheikunde met zijn laboratorium van 8m. op 8 komt er relatief nog goed van af.

Naast mij huist Prof. Poelman met zijn studenten in de Anatomie in echte zolderkamers. Langs de andere zijde gaat het eveneens zo met de Mineralogie; van uit het venster heeft men zicht op een soort hondenhok, een duister hol in hetwelk de studenten van de “Ecole du Génie” de chemische manipulaties onderwezen worden.

In het laboratorium heb ik alles in de mooiste toestand gevonden, dat wil zeggen blank gepoetst en in prachtige orde aangetroffen en ik heb er de oorzaak van gevonden : de knecht is er op gedresseerd alles waar men juist mee gewerkt heeft onmiddellijk op te ruimen.

Tegen de muren staan prachtige glazen kasten met menigvuldige verouderde apparaten en met flessen en bokalen van honderd verschillende vormen met preparaten. Onder deze preparaten is evenwel (met uitzondering van een enkel kristal nikkelsulfaat, een beetje silicium en ongeveer 1 K^o kalium) niets dat ook maar in enigermate bruikbare toestand is. De apparaten beperken zich tot 1 Soleil's saccharimeter, een gebroken Thilorier en een nog niet gemonteerde Regnault, een slijpsteen en 2 trommels om meel te builen niet te vergeten.

In glas is er eveneens een mooie voorraad : een trechter met een hoek van 12°, geen enkele kolf, ongeveer 6 bechers die Mareska x jaren geleden “van een reis” heeft meegebracht en die men sindsdien, uit heilige schrik om ze te breken, nooit gebruikt en die men bewaart als een rareteit in een collectie.

Ik vond één reageerbuisje (ik overweeg om het aan een museum te schenken), maar ik ben er in geslaagd er nog 11 te kunnen aankopen in de stad. Een kurkboor en een kurktang hebben hier algemene verbazing opgewekt.

De Gentse Stéphanie Drory met wie Kekulé trouwde in 1862. Foto : Centrale Bibliotheek R.U.G.

Auguste Kekulé ten tijde van zijn huwelijk - 1862 Foto Centrale Bibliotheek R.U.G.

Stelt zich de vraag : "Was, wie, wo und wann haben die Leute hier gearbeitet ?"

Weliswaar wordt door de slepende gang van zaken alles en ook de aankoop zeer bemoeilijkt. Bij aankoop moet eerst aan de Administrateur-Inspecteur een kostenraming voorgelegd worden. De leverancier (handelaar of ambachtsman) moet een factuur in 4-voud indienen, waaronder één op verzegeld papier, enz. Alles in de wettelijke gang van zaken, wondermooi geregeld, maar zeer onpractisch.

Onder de verschillende kleine verbeteringen die ik in de nabije toekomst wil invoeren is die van de inrichting van het gas. De gasfabriek levert hier over dag geen druk, ik zal dus een kleine gazometer moeten bouwen. Een andere kleine verbetering die ik wil invoeren is deze van lopend water in de werkplaatsen, bij middel van een vol te pompen reservoir. Aan grote verbeteringen, voornamelijk de vergroting van het lokaal, zodat ook in het laboratorium onderricht kan ingevoerd worden, valt voorlopig niet te denken. Het laboratorium werd enkel voor persoonlijk onderzoek ingericht, niet voor het onderwijs.

Kündig is hier reeds 3 weken. Baeyer is gisteren aangekomen en is vandaag reeds beginnen werken (Kündig en Baeyer waren de 2 assistenten die Kekulé meegebracht had).

Gisteren en eergisteren was Stas hier ook op bezoek. Ik had hem gevraagd naar hier te komen om hem kennis te laten nemen van de jammerlijke toestand en met de bedoeling dat hij aan zijn vrienden op het Ministerie mijn klaaglied zal overmaken. Wij willen deze heren de oren volschreeuwen. In dit opzicht heb ik een voortreffelijke steun aan Stas; zijn invloed op het Ministerie is zo groot als de uitgebreidheid van zijn relaties, beiden worden echter overtroffen door zijn vasthoudendheid... Verder vertelt Kekulé nog dat er bij zijn eerste les herrie geschopt werd, iets wat wel kon verwacht worden na de hevige perscampagne, maar merkwaardig genoeg - vooraleer de les ten einde was, zat iedereen (herrieschoppers inbegrepen) geboeid te luisteren.

Hij besluit met "herzlichem Gruss" ook aan de "Frau Gemahlin" en bij gelegenheid aan Bunsen en hij geeft zijn adres : rue des Champs 72.

Als ge nu wilt weten waar Kekulé verbleef, beste lezer, loop dan niet naar de Veldstraat 72, want dàar is het niet. Onze huisnummers werden sedertdien ettelijke malen gewijzigd. Tegenwoordig zijn wij al heel content als het eens gebeurt dat de straatnaam dezelfde gebleven is.

Wij mogen gerust zeggen dat de benoeming van Kekulé aan onze universiteit een fundamentele wijziging gebracht heeft in het chemieonderwijs. Zo'n anderhalve eeuw geleden gebeurde dit onderwijs aan de universiteiten uitsluitend theoretisch. De leergangen ex-cathedra werden niet aangevuld met praktisch onderricht in het laboratorium. De eerste die daar verandering in bracht was Justus von Liebig die, toen hij

in 1825 Professor benoemd werd aan de Universiteit van Giessen, overging tot de oprichting van een laboratorium voor het practisch onderwijs. Deze innovatie verkreeg zeer vlug algemene bekendheid en oefende een grote aantrekkingskracht uit op de scheikundigen van heel de wereld.

Aangezien Kekulé in Giessen zijn vorming gekregen had, was het voor hem ondenkbaar dat het theoretisch onderwijs niet zou aangevuld worden met een practicum.

In een brief aan von Liebig, waarin hij hem bedankt voor de gedane aanbevelingen, schrijft hij dat het practisch onderwijs aan geen enkele Belgische Universiteit bestaat, maar dat de Regering (natuurlijk onder het impuls van Stas) de bedoeling heeft het geleidelijk in te voeren en dat hij de mooie opdracht ontvangen heeft het chemie-onderwijs in België om te vormen.

Kekulé laat er geen gras over groeien en zet zich onmiddellijk aan het werk. De oude lokalen worden beter aangepast, nieuwe toestellen en scheikundige producten worden aangekocht. In de loop der daaropvolgende jaren komt er, buiten een laboratorium voor toegepaste scheikunde, een voor industriële scheikunde, een voor pharmacie en een opzoekingslaboratorium. Nieuwe lokalen worden vrijgemaakt of verbouwd voor de installatie van deze diverse laboratoria en het moet gezegd worden dat niet alleen de Staat, maar ook de Stad een belangrijke bijdrage levert voor de uitvoering van al deze werken.

In een brief aan Liebig schrijft Stas dat Kekulé het hier wonderwel doet en dat de Minister van Binnenlandse Zaken opgetogen is. Op gevaar af een onaangenaam debat uit te lokken, zal hij in de Kamers een wetsvoorstel indienen ten einde belangrijke kredieten te bekomen voor de oprichting van nieuwe laboratoria. De laatste 25 jaar heeft de Regering minder gedaan voor het volledig onderwijs in de Scheikunde dan ze op dit ogenblik doet voor Kekulé alleen.

Hoe Kekulé zich voelt in Gent is op te maken uit de brieven die hij regelmatig schrijft aan zijn Duitse vrienden.

In den beginne voelt hij zich zeer eenzaam. Het is een sobere periode van hard werken. Boterhammen om 12 uur in het labo, middageten om halfvijf – het glanspunt van de dag – en naast zijn sigaren (echte Havana's) het enig levensgenot. Nog een kop sterke koffie en om 6 uur of halfzeven terug naar het huiselijk hol waar later op de avond nog verder gewerkt wordt.

Afswisseling komt er niet bij te pas. De zondag, na het eten, een plichtsgetrouwe gezondheidswandeling. Adieu theater, concerten, bals, bezoeken. Als ik het met een dergelijke levenswijze niet tot "geleerde" breng, schrijft hij, dan is het ook mijn schuld niet.

Passages zoals : “wanneer ik niet doodga van verveling”, “wanneer ik hier niet in slaap val, wat niet onmogelijk is”, “ik ben steeds druk aan het werk aangezien ik hier niets anders te doen heb”, wijzen er voldoende op dat Kekulé heimwee heeft naar Heidelberg.

Daar komt wel geleidelijk verandering in. Hij wordt opgenomen in de familiekring van Georges Drory, Consul van Hannover en Directeur van de Gasfabriek in de Kleine Huidevettershoek. Heel waarschijnlijk zal hij contact genomen hebben met Drory om ook gedurende de dag over gas te kunnen beschikken in het laboratorium.

Dit contact had alleszins verdragende gevolgen, want op 24 juni 1862 trouwt Kekulé met Stéphanie, de jongste dochter van Drory. Het jonge paar gaat wonen op de Dierentuinlaan 12.

Via zijn nieuwe familie (waaronder Hippolyte Metdepenningen die zijn aangetrouwde nonkel wordt en Adolphe Pauli, zijn zwager) komt hij in contact met invloedrijke Gentse en Brusselse liberale kringen, waardoor ook zijn contact met Rogier nog verbetert.

Mede door zijn nieuwe relaties, zijn professoraat, zijn wetenschappelijk werk, wordt hij een persoon van aanzien in ons land. Zo wordt hij o.m. geassocieerd lid van de “Académie Royale de Belgique”, Officier in de Leopoldsorde, Jurylid van de Belgische Regering op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1867.

Wegens het nieuw ingevoerd praktisch onderwijs is het werk aan de universiteit zeer zwaar voor Kekulé en er blijft niet zo veel tijd over voor andere zaken.

In 1862 doet hij zijn beklag aan Stas :

“In het nieuw laboratorium heb ik 40 ingeschreven leerlingen, zodat ik ze heb moeten splitsen in 2 groepen. Dit neemt 2 namiddagen per week in beslag. Naast deze “tripoteurs” heb ik nog 7 Russen en 1 Griek die 3 namiddagen per week werken. Met uitzondering van een enkele, moet ik al mijn namiddagen doorbrengen in het laboratorium met mijn leerlingen. In mijn opzoekingslaboratorium heb ik 1 Duitse leerling en 3 Belgische die er iedere dag werken. Spijtig genoeg zijn de Belgen zonen van professoren: wat wil zeggen dat ze niets betalen. U zult zeggen: “Dat is mooi ! Ja, accoord, maar het is hard.”

Nog veel harder is de zware slag die hem treft op 1 mei 1863 : enkele dagen na de geboorte van zijn zoon Stephan en na nauwelijks 10 maanden getrouwd geweest te zijn, sterft zijn 20-jarige vrouw Stéphanie. Het vele werk die zijn leeropdracht en zijn diverse laboratoria meebrachten zijn een hulp geweest bij het overwinnen van een begrijpelijke periode van diepe neerslachtigheid.

Kekulé heeft in Gent een hele reeks assistenten gehad, waarvan velen

later een naam zouden maken op wereldvlak.

Zijn Gentse assistent is Théodore Swarts die, toen hij tot deze functie benoemd werd, nog geen 20 jaar oud was. Het is trouwens Swarts die Kekulé zal opvolgen als Professor aan onze Universiteit. Hij zelf zal opgevolgd worden door zijn zoon Frédéric die sommige van de oudere chimisten wel zullen gekend hebben. (Vermelden wij terloops en tussen haakjes dat Théodore Swarts de schoonvader werd van Leo Baekeland en dat beiden in hun studententijd lid waren van "t Zal Wel Gaan").

Het lot van de meeste assistenten is dat zij komen en gaan. Ter vervanging van Linnemann werd Carl Glaser in 1864 aangenomen als privaatsistent. Glaser heeft ons het een en ander verteld over deze periode : "Het laboratorium bevond zich op de 3e verdieping van de universiteitsgebouwen. Het privé-laboratorium lag naast het auditorium en bevatte 5 werktafels. Ik had mijn plaats naast deze van de Chef die gedurende het werk steeds luidop dacht en die, met dezen die in het privé-labo werkten, de problemen besprak die hun bezig hielden.

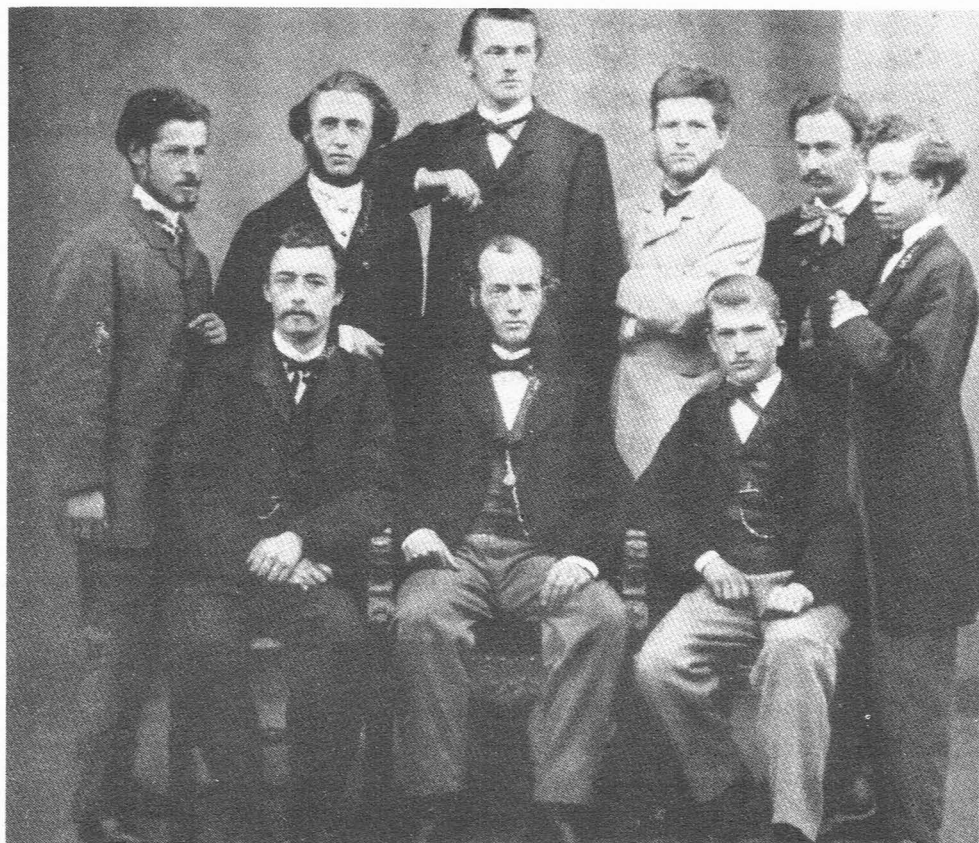
Kekulé was een zeer beminlijke persoonlijkheid. De toen 35-jarige man had een mooi, voornaam voorkomen. Hij had een studentikoze, levenslustige, dikwijls overmoedige natuur. Gedurende het werk kon hij op de boeiendste manier vertellen over zijn tijd te Giessen bij von Liebig en over Parijse en Engelse scheikundigen.

Op een verhoog in het labo stond een luchtbad voor reacties met toegesmolten buizen. Terwijl wij, met behulp van een voetbank of een stoel, probeerden de hoge thermometerzuil te bereiken om temperatuuraflezingen te kunnen doen, versmaadde de Chef dergelijke vervelende methode en wipte van op zijn plaats met een lenige sprong op het platform ter bevrijding van een overschot aan spierkracht...

Daarbij werkte de man iedere dag 7 à 8 uren, staande, in zijn labo, om dan 's avonds van 8 uur tot middernacht of 1 uur verder te werken aan het tweede deel van zijn leerboek."

Het is hier natuurlijk de plaats niet om dieper in te gaan op het wetenschappelijk werk van Kekulé, maar wij kunnen wel vertellen dat hij alhier baanbrekend werk verricht heeft op het gebied van de organische chemie. Er bestaat dan ook geen enkele scheikundige in heel de wereld voor wie de naam Kekulé geen begrip is.

Hij beschrijft en construeert voor het eerst ruimtelijke atoommodellen, waaronder het tetraedrisch koolstofmodel. Het is in Gent dat hij in 1865 de puzzle oplost van de benzeenstructuur. Het kwam er op aan de structuur te bepalen van een verbinding bestaande uit 6 vierwaardige koolstofatomen en 6 éénwaardige waterstofatomen. Al de scheikundigen van heel de wereld hadden zich vruchteloos de hersens gepijnigd op deze schijnbaar onmogelijke opgave waarbij onze gekende eindejaarspuzzel pover fluitjesbier is. Daar waar de anderen steeds opnieuw probeerden

Kekulé in 1864 met enkele van zijn leerlingen en assistenten.
Staande van links naar rechts : Aug. Mayer, Wilhelm Körner, Esch, Semmel, Behrend en Ladenburg.
Zittend, van links naar rechts : Théodore Swarts, Kekulé en Carl Glaser.
Foto : Archief R.U.G.

een open-keten-formule te ontwikkelen, loste Kekulé op elegante manier deze schijnbare kwadratuur op door aan benzeen een ringstructuur toe te kennen. Zijn wiskundige begaafdheid en zijn kennis van de beschrijvende meetkunde die hem toeliet de zaken ruimtelijk te bezien, zullen daarbij wellicht een rol gespeeld hebben. Allemaal simpel genoeg nu, maar veel minder in 1865.

Het is met recht dat hij de grondlegger genoemd wordt van de aromatische chemie.

Het formaat van Kekulé, niet alleen als geleerde maar ook als leraar (2 zaken die men niet zo vaak tegenkomt in dezelfde persoon) maakten van Gent een attractiepool voor chemici van gans Europa.

Velen kwamen hier studeren om de eer te hebben zich leerling te kunnen noemen van Kekulé en allen ondergingen ze zijn invloed.

Tal van zijn leerlingen werden later eminente scheikundigen : Adolf von Baeyer werd Professor te Berlijn, Straatsburg en München, George Carey Foster werd Professor te Glasgow en te Londen; Carl Hermann Wichelhaus, Professor te Berlijn; Hans Hübner werd de opvolger van Wöhler te Göttingen; Eduard Linnemann, Professor te Praag; Wilhelm Körner, Professor te Milaan; Albert Ladenburg, Professor te Breslau; James Dewar, Professor te Londen; Carl Glaser, Heinrich Brunck en C. Leverkus werden leidende figuren in de Duitse chemische industrie. Verschillende van zijn oud-leerlingen ontvingen de Nobelprijs voor Scheikunde.

Het onvermijdelijke zou tenslotte gebeuren in 1867. Kekulé was hier al 9 jaar Professor en op zichzelf mag dit een klein wonder genoemd worden, want vele universiteiten keken met een jaloers oog naar Gent en zouden graag deze briljante, wereldberoemde geleerde aangeworven hebben. Aan de Universiteit van Bonn werd een nieuw "Chemisches Institut" gebouwd, een complex waar onze toenmalige universiteit verschillende malen in kon. En op de meest moderne manier ingericht, een "sumum" voor die tijd.

Wat kon Kekulé anders doen dan enthousiast aanvaardden wanneer hem het directeurschap van dit nieuw Instituut aangeboden wordt ? Een paradijs voor iedere scheikundige...!

Het nieuw "Chemisches Institut" werd in 1868 officieel in gebruik genomen en Kekulé zet aldaar zijn theoretisch en praktisch onderwijs verder.

Toch mag gezegd worden dat de vruchtbaarste jaren van zijn carrière te Gent gelegen hebben.

Daarmee werd een van de meest glorieuze periode van onze Universiteit afgesloten.

Het is niet onredelijk aan te nemen dat Kekulé meer dan eens met een tikje nostalgie aan Gent zal teruggedacht hebben, want, had Gent de invloed ondergaan van Kekulé, het omgekeerde was toch ook waar. Dat kunnen wij distilleren (om in het vak te blijven) uit zekere amusante details uit de brieven die hij regelmatig aan zijn Duitse vrienden schreef.

Het Duits equivalent voor het Engelse "Wait and see" is "Abwarten und Thee trinken", een expressie die Kekulé graag gebruikte. In een brief van 1867 aan Baeyer lezen wij : "Abwarten und Bier trinken. Denk maar eens, Gents bier ! Zo juist gebracht door Amelie, mijn huishoudster. Ik drink iedere avond Uitzet in plaats van thee, dat bekomt mij veel beter..."

Postzegel uitgegeven op 9 juli 1966.

Kekulé liet hier veel vrienden achter en tal van zijn oud-studenten zullen ongetwijfeld met nostalgie teruggedacht hebben aan de goede tijd toen hun joviale Professor hun optrommelde in “De Wapens van Zeeland” om er, onder het drinken van een glas, gezellig te discuten.

Kekulé stierf te Bonn op 13 juli 1896.

Zijn standbeeld staat voor het “Chemisches Institut”.

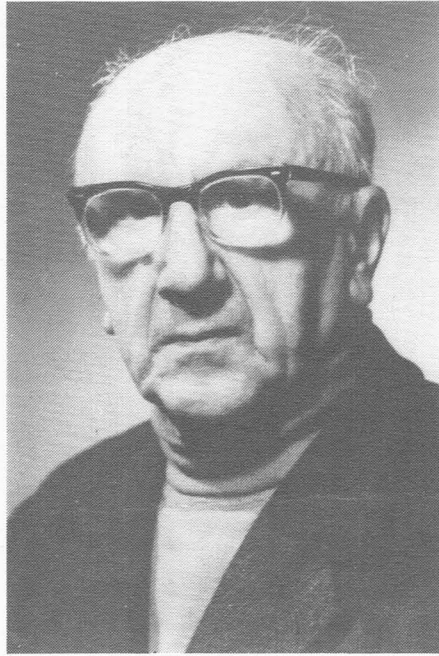
Voor de financiering van dit gedenkteken werd een belangrijke bijdrage geleverd door de Duitse kleurstoffenindustrie die ten volle begrepen had wat ze aan hem verschuldigd was.

Souvenirs aan Kekulé treft men te Gent aan in het Museum voor de Geschiedenis der Wetenschappen in de Korte Meer.

Misschien eens een gelegenheid om een bezoek te brengen aan dit zeer boeiend museum dat anderen ons benijden, maar dat nog veel te weinig gekend is door de Gentenaars zelf.

Hugo Collumbien

IN MEMORIAM JEROME RIEUX

Zeer onverwacht werd ons bestuur verwittigd van de dood van een lid van de Raad van Beheer van de “Heemkundige en Historische Kring Gent”.

Wij delen in het verdriet van de naastbestaanden.

Toen op 11 januari 1970, op initiatief van de huidige voorzitter Gaston Hebbelynck, in de schoot van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse volkskundigen, een commissie “Heemkring Gent” werd opgericht tegen de zin van andersdenkenden, heeft Rieux blijk gegeven van doorzicht door zich geestdriftig aan te sluiten bij deze actie die de betere ontplooiing van het Gentse volksleven nastreefde.

De werking van deze commissie groeide uiteindelijk uit op 22 oktober 1972 tot de inrichting van een onafhankelijke kring, nl. de nu bloeiende “Heemkundige en Historische Kring Gent” en de samenstelling van een Raad van Beheer, waarin Rieux tot aan zijn dood heeft gezeteld en met zijn spreekwoordelijk vechterstemperament de talrijke vergaderingen heeft geanimeerd.

Rieux heeft zijn leven lang (1906-1983) de volkskunde en de stad Gent gediend en de laatste jaren van zijn bestaan door zijn inzet de groei van ons tijdschrift bevorderd.

De volkstaal was hem dierbaar en zijn aansluiting tot de "Gentse Sossiteit" die de erkenning van het sappig Gents dialect nastreeft, was de weerslag van zijn liefde voor het volkseigen.

Beter bekend als Bompas en als leider van de groep der stroppe dragers die de Gentse "fiesten" opende met eerbied toegejuicht, verwierf hij een populariteit die hem nooit werd betwist.

In het Museum Meerhem (Fratersplein) was zijn inbreng zeer groot, zoals de conservator bij de openstelling van dit museum getuigde :

"Wij maken van deze gelegenheid dankbaar gebruik om de heer Jérôme wiens foto aan de rechterzijde van de trap prijkt, te huldigen voor al het werk dat hij in het museum heeft gepresteerd."

Een hulde die hij verdiende voor de werkkraft en de bezieling tijdens het voorbereidend werk.

Beeldhouwer en stijlmeubelmaker als beroep, heeft hij onverpoosd de kunst in al haar vormen gediend en als harde vechter zijn bestaan gekleurd door de levensdrift die van hem uitstraalde.

Vaarwel Jérôme, maar de herinnering blijft.

R.V.

ONZE GENTSE KEUKENRUBRIEK (Vervolg)

INSTEKEN VAN DE BOTER

Als de boter 't goedkoopst was, dan kocht de huisvrouw enkele kilo's voor in de winter, in de dure tijd.

De boter werd goed met een houten lepel bewerkt om er al het vocht zoveel mogelijk uit te verwijderen. In grijze stenen potten met blauwe versiersels werd zij nu goed met de houten lepel op-eengeduwen beetje na beetje. Dan maakte zij een pekkel, gekookt van water en zout en daarmee werd dan de boter overgoten en zo, met een proper neteldoekje afgedekt en tot de winter in de frisse donkere kelder gestopt.

OPLEGGEN VAN AJUINTJES EN KONKOMMERTJES

In augustus met de "Ajuintjesmarkt" te Ledeberg, gingen wij om een paar reesems ajuin die op een droge plaats in de kelder gehangen werden en kochten wij enkele kilo's kleine witte ajuintjes en groene kleine konkommertjes. De konkommertjes flink in het zout gedraaid, worden op een proper doek uitgespreid en na een uur rusten dan volledig één voor één afgedroogd en in kleine bokaaltjes met orde gerangschikt.

De ajuintjes, van ± gelijk model, worden gepeld en in kokend lichtekens gezout water gedompeld. Men laat ze een paar maal al kokend opkomen, laat ze dan met zorg verzijpen en brengt ze ook zorgvuldig in kleine bokaalen. In beide gevallen brengt men nu, voor 1 kilogram konkommers of ajuintjes, volgend brouwsel aan de kook : een kwart liter witte wijnazijn 20 peperbessen, 3 kruidnagels, een takje thijm, een takje dragonderkruid, een laurierblad en 10 grammen zout, dit alles in een gesloten potje en gedurende drie minuten.

Het vocht laten afkoelen in een gesloten potje, dan doorgieten door een licht doekje. Men vult er nu de bokaaltjes mee aan zodat ajuintjes en konkommers oversopt zijn. Een en ander wordt goed gesloten door een aangepast kurk met een doek overspannen; daarna nog met een varkensblaas in warm water soepel gemaakt. In een droge, frisse plaats bewaren.

INMAKEN VAN PRINCESSEBOONTJES EN SNIJBOONTJES

Zowel de ene als de andere groente wordt met zorg gekuist, gedraaid, in stukjes gesneden. Een grote bruine inmaakpot wordt goed gereinigd en gedroogd. Op de bodem legt men een dikke laag zout, een laag groenten, een laag zout, een laag groenten, een laag zout, enz. Bovenop nog een laag zout en dan afsluiten met stukken schalie en een kalseidesteen. Men laat zo een 24 uren alles betijen. Dan maakt men een sterke pekkel van 3/4 kilo zout op een liter water; het geheel kookt tien minuten. Men laat afkoelen en giet de pekkel over de groenten. De pot wordt overdekt met een doek dat in azijn wordt gedrenkt en uitgewrongen, en wordt dan in een droge plaats bewaard.

Moetje zou nog geheel wat andere groenten inmaken maar verviel dan plots op de ideale drank voor de bezoekers :

MORELLEN IN BRANDEWIJN

In een groot glazen bokaal steekt men anderhalve kilo morellen waarvan men de steeltjes heeft afgedaan ofwel met een schaar slechts gedeeltelijk afgesneden voor het gemak van het latere gebruik. Men overgiet tot aan de boord met brandewijn en voegt daarbij driehonderd grammen suiker en een kaneelstok. Men sluit de bokaal af en laat het geheel een maand "trekken". Bij het serveren in kleine likeurglaasjes haalt men eerst, met een speciale ouderwetse lepel met lange houten hecht een viertal kriekjes uit die men in het glas doet en vult dan aan met de drank. De kriekjes, bij de halve steeltjes gevat, worden opgepeuzeld, de steentjes met een bijgevoegd lepeltje op het bordje verwijderd, het vocht met kleine teugjes tussengedronken : voor kenners iets fijns !

Moetje goed gezeten zou nu aan het kapittel confituren beginnen, maar

dat was Tante Meele te veel. Tamelijk stuurs zei ze : “Dat is allemaal verleden tijd, Moetje, wie houdt zich daar nu allemaal nog mee bezig ? Men kan in de winkels al krijgen wat men wil, goed bereid, met zorg verpakt, en zonder al dat werk. Wij willen een normaal modern huishouden, zonder last voor mijn ventje en voor mij, nietwaar Hyacinthe

chéri ?” en zij nam hem bij de schouder. Wat kon Oude Keukenpiet anders doen dan haar in zijn armen nemen en gelijk geven : “C’est vrai mijn petoaterbeschuitje”. Met een smak keerde oud Moetje zich om, brommend : “Dahiette ’k ik muuscheriggen !” en broer Cies riep uit het schotelhuis : “Aos en êwe schuur in brand schiet, es ’t er geen blussen aan”.

En daarmee is ’t nu tussen Moetje en Meele haat ende nijd voor eeuwig en altijd... als ’t goed gaat, voor 24 uren.

DE FEESTDAGEN

’t Zijn tegenwoordig gezellige avonden bij Moetje. Oude Keukenpiet komt regelmatig op bezoek, broere Cies is bijgedraaid, en toen ik even een uurtje na het avondmaal binnenwipte was het een fidele boel met projecten voor de december feestdagen.

Kerstdag en Nieuwjaar konden nu eenmaal geen fameuze dagen worden want Oude Keukenpiet werd dan gewoonlijk in een of andere familie gevraagd en daar was dan een goed stuiverken bij te verdienen. Maar voor Klaasavond kon een gezellig familieavondje worden ingericht. En hier was het menu :

ASPIC MET GARNAAL

Men laat gesmolten gelatine, nog lauwwarm, in aspicpotjes lopen en verder afkoelen ; de kanten zullen eerst opstijven; dan giet men voorzichtig de nog beweegbare vloeistof uit het midden der potjes uit en vult aan met gepelde garnalen, liefst van die grote roze garnalen. Het potje wordt weer overgoten (aangevuld) met lauwwarme gesmolten gelatine en men laat het geheel in een koele plaats opstijven.

Om de aspicjes te “demouleren” dompelt men het geheel enkele ogenblikken in lauwwarm water, keert het potje om op een schotel die verder gegarneerd wordt met bosjes peterselie; een schotel met salade al of niet reeds doorgemengd met mayonaisse (die ook afzonderlijk wordt opgebracht) volledigt het geheel.

KOUDE RUNDSTONG MET VRUCHTENSLA

De rundstong wordt gezuiverd van al hare aanhangsels en een of twee dagen op voorhand in water met zout gesteld.

Dan stelt men ze op het vuur gedurende vijf minuten in kokend water met 40 grammen zout. 't Water wordt afgegoten en men stelt opnieuw de tong op 't vuur, oversopt met kokend water waarbij men een ajuin, een wortel, een laurierblad, een kleine knolselder en nogmaals 40 grammen zout voegt. De schijf wordt losjes op de soepketel geplaatst en 't geheel wordt nu op een zacht vuur twee en half tot drie uur in de kook gehouden. Goed mals geworden zal het vel van de tong gemakkelijk worden afgepeld. Men laat ze nu koud worden maar daarvoor wikkelt men ze eerst in een geboterd papier (anders zou ze kunnen zwart uitslaan) De koude tong wordt nu in dunne schillekens gesneden. Sommige mensen zijn verzot op het koppeling en de kliertjes (een en ander kan een soort middenstuk vormen).

Bij de koude tong past een :
VRUCHTENSLA

Een drietal perzikken, een drietal abrikozen, een drietal bananen worden gepeld in stukjes gesneden. Men kan er druiven (purperen en witte) wat rode en witte bessen en aardbeien bijvoegen die nu alle in vervrozen toestand kunnen worden aangeschaft en men natuurlijk eerst moet laten ontdooien. Al die vruchten worden nu samen gemengd in een groentekom.

Middelerwijl maakt men een siroop erbij door samenvoegen van 300 grammen suiker in twee deciliter water gesmolten en gekookt. Koudgeworden en aangevuld met een glas Kirsch wordt de siroop nu over de vruchten gegoten. Laat alles gedurende een paar uur ineenwerken, maar overgiet daartoe van tijd tot tijd de vruchten met het sap. Opgediend met de koude tong wordt het een heerlijk gerecht.

('t vervolgt)

EEN ACHTERKOMERTJE VAN "DE OUDE SCHELDE"

Het was onze bedoeling geweest ons artikel te voorzien van een *Aanhangsel* dat jammer genoeg zijn weg naar de drukkerij kwijt geraakte en daar dus met zoveel lengtes te laat kwam. Nu is het (eindelijk) gearriveerd. Het haast zich met dringende spoed de geschoten bres al keuvelend te dichtten. M.V.W.

BIJLAGE

Hoe de Heer van Raveschoot aan zijn naam geraakte.

Ten tijde van de grote Vlaamse graaf Arnulf I de Oude (die natuurlijk nog beter de Grote (918-965) genoemd wordt, was er eens een Sint-Pieterling die rustig zat te vissen aan de oever van de Schelde, die op het punt stond Oude genoemd te worden. Zo verdiept was hij in het vangen van vette brasems en blikken, dat hij niet bemerkte dat twee Noormannen, vurige rossen berijdend, hem naderden. Wees gerust, die reusachtige kerels voerden niets kwaads in hun schild. Integendeel, ze wensten de vissende, verstrooide Frank een goede dag en een even goede vangst. "Wel, vriend", sprak een hunner in het Diets, want die taal hanteerde hij zo zwierig als zijn Noors, "gij schijnt een flinke sportman te zijn. Wij zijn dat even flink : niet in het vissen, maar in het schieten." — "Dat klopt" kwam zijn metgezel hem te beamen, "Wat denkt ge van een vriendschappelijke match ? We schieten om de beurt een pijl af, mijn maat als eerste, gij als tweede en ik, ik toon mijn kunsten als zulks nodig mocht blijken." Zo gezegd, zo gedaan. Het wilde natuurlijk lukken dat op dat ogenblik een dichte zwerm zwarte raven over het land kwam aanvliegen. Fjolswinn — aldus luidde de naam van de man — spande zijn boog, mikte met één oog en schoot pardaf zijn pijl dwars door het lijk van een der naderende raven. "Bravo !" feliciteerde Hrimgord zijn maat, en zich tot de Frank wendend : "Doe hem dat eens na als ge kunt." De visser liet zich evenwel niet uit zijn lood slaan. Kalm nam hij Fjolswinns boog, spande die met zwier, nam nauwelijks de tijd om te mikken en reeg drie prachtige exemplaren van raven op zijn pijl. De Noormannen stonden als van het Lam Gods geslagen van danig ongeloof en verbazing. Maar sportief zoals ze waren, omhelsden ze hun overwinnaar — Hrimgord gaf grootmoedig de strijd op — zeggend : "Gij zijt een groot krijger Wodan waardig en verdient voor uw kunde en behendigheid beloond te worden. Deshalve slaan we u tot ridder en omdat ge zo meesterlijk drie raven ineens weet neer te schieten verlenen we u een wapenschild dragend drie zwarte raven op een gouden veld, heten u Heer van Ravescot en stellen u in het bezit van de lap grond gelegen tussen de Twee Schelden waar ge het aan boord legde Noormannen

de schiet-les te geven. Vaarwel, vriend, en dat de Goden u goedjunstig wezen !”

(Vrij vertaald naar Flanderns Vergangenheit im Spiegel seiner Sagen, Eugen Diederichs, Verlag Jena)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 110

Op 1 februari 1899 stelde de toenmalige stadsarchivaris Victor Van der Haeghen, in de Franse taal, in de rubriek “Charters - Stadsarchieven - XIXe eeuw (1817)” een fiche op over

HET BLAZOEN VAN GENT

Na de gebeurtenissen van 1815 had de Stad Gent aan de Nederlandse Regering de wens uitgedrukt terug in het bezit gesteld te worden van zijn oud wapenschild.

In een brief, gedateerd 's Gravenhage 3 December 1817, bevestigde de “Hooge Raad van Adel” in naam van de Koning der Nederlanden, het volgende blazoen:

“Van sabel beladen met een klimmenden leeuw van zilver, getongd van keel, gekroond, genageld en hangende om deszelfs hals een lint waaraan een kruis, alles van goud. Het schild gedekt met eene kroon met drie fleurons, alles van goud.”

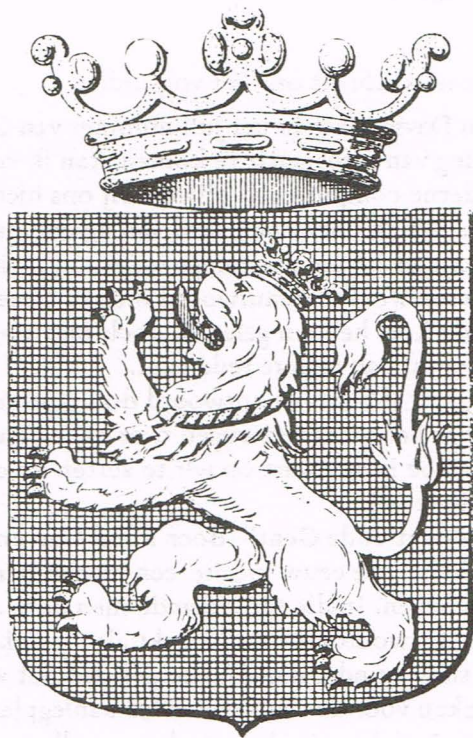
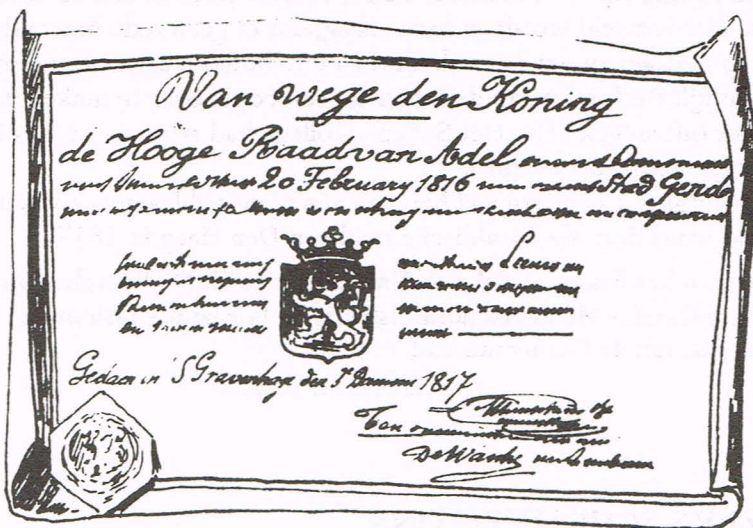
Deze bevestigende acte, op perkament (0,42 x 0,35) voorzien van het zegel van de boven vermelde Raad, werd op 30 december aan de Stad overhandigd door Baron de Keerbergh de Kessel, Gouverneur van Oost-Vlaanderen (Taks 130 florijnen).

Men zal bemerken dat de Gentse leeuw, hier exact gereproduceerd volgens het diploma, helemaal niet meer de fiere allure heeft, noch de fantastische vorm, die men hem gegeven had gedurende de “belle époque” van de wapenkunde.

Het Koninklijk Besluit van 6 februari 1837 betreffende de zegels en de wapens van de gemeenten van België, vermeldde onder Art. 2 :

“De zegels van de gemeenten aan dewelke geen bijzonder blazoen toegekend werd, zullen voortaan als afdruk de *Belgische Leeuw* dragen, conform aan de hierbijgevoegde tekening, met als opschrift : *l'union fait la force...*”

Aangemaand door de Provinciegouverneur om een verzoek in te dienen “ter nazicht en behoud van het stadsblazoen”, besloot de Gemeenteraad

“Het Blazozen van Gent”, Foto Stadsarchief Gent.

in zijn zitting van 11 december 1837, op voorstel van een lid waarvan de naam niet vermeld wordt in het verslag, dat er geen rede bestond om deze stap te doen en dat het volstond zich te houden aan voornoemd Koninklijk Besluit en aan de Regering een copie over te maken van de vroeger ontvangen acte. Het Schepencollege had trouwens reeds in deze zin geantwoord op 11 april.

Het is aldus dat het officieel blazoen van Gent gebleven is zoals het vastgesteld werd door de heraldische raad van Den Haag in 1817.

Dossier in het Stadsarchief. - P. Van Duyse en E. De Busscher, *Inv. des arch. de Gand*. - Mémorial administratif de la Flandre Orientale, 1837
Verslagen van de Gemeenteraad.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De Heer Guido Cornelis schrijft ons het volgende :

Het hulpgeroep van David Maes in het juli-nummer van G.T. om tot een soort uitwisseling van informatie te komen, kan ik volledig beamen. In onze moderne computertijd blijven wij ons hierin beschamend achterbaks houden. Zijn de hersenen slaaf van de computer geworden ? In datzelfde juli-nummer kunnen sommige vragen naar inlichtingen door tientallen mensen worden beantwoord omdat duizenden het antwoord zelfs heel over kort hebben gelezen, doch niet zo spontaan naar de pen grijpen of om tal van andere redenen...

Misschien heeft iemand al het juist antwoord doorgestuurd, denken ze. Neen, we hebben niet het recht te zwijgen over onze geschiedenis, en de beste manier daartoe is ze zwart op wit te zetten op een voor onze nalatenschap bruikbare wijze.

In "Straatnamen van het oude Gent", door Karel Haerens, lees ik dat de Sluizekenstraat in de 16e eeuw in feite een marktplein was en een aanlegplaats voor schepen. In die tijd noemde men deze aanlegplaats de Zeeuwsche aert. Dit woordje "aert" klinkt als muziek in mijn oren daar ik nauwelijks sinds minder dan 60 jaar geleden dat woord dagelijks hoorde uitspreken voor de thans vervallen aanlegplaats voor schepen nu "Loskaai" te Ledeberg (indien uw lezers zulks nog weten te vinden !). Als iemand dreigde zich in de Schelde te verdrinken, dan zei hij : 'k zal noar den oart gaan... En "den oart" was een erg typisch gekleurde buurt waar "Fiene Paté" een herberg voor de aanleggende schippers - en voor "Pol de Moane" - op de hoek aan de Schelde-aert

hield en waar “Noart den Bosman” de overzet op de Schelde verzekerde toen men over de Stropbrug nog niet kon gaan noch rijden, behalve per spoor.

Van de Heer Taf De Man, ere-leraar wiskunde aan het Atheneum van Gent ontvingen wij de volgende brief :

Geachte Heer van Wesemael,

Gefeliciteerd met Uwe in alle opzichten boeiende en leerrijke bijdrage : “Neen, de oude Schelde is niet altijd oud geweest” verschenen in het nr. 4 van Ghendsche Tydinghen dd. 15.07.83.

Beelden uit mijn jeugd kwamen me terug fris voor de geest. Geboren (30.12.16) en getogen recht tegenover de grote poort van het Klein Begijnhof aan de Lange Violettenstraat heb ik met meer dan belangstelling het artikel gelezen.

Het Begijnhof :

- waar ik mijn “ravottentijd” heb doorgebracht,
- waar ik koorknaap was van mijn zesde jaar af,
- waar ik de 7 m hoge ruïne van de vesting - gelegen achter de woning van de grootjuffer - heb weten staan,
- waar ik in juli 1934 heb medegespeeld in het Godelievespel (H. Van Overbeke) ter gelegenheid van het 700-jarig bestaan,
- waar het kapelletje - een boogscheut van de poort - van de 17e eeuw, eindelijk prachtig gerestaureerd werd,
- waar nog een tiental begijntjes overgebleven zijn waarvan er twee zijn die me nog herkennen en kennen,
- waar ik stemmige hoekjes en pleintjes op papier of doek heb zien brengen door kunstenaars.
- waar met de avond de serene rust vol wijding en poëzie neerdaalde,
- waar, als de ziele luistert...

Het Raapstraatje :

- waar op het einde aan de bocht het vieze “vaardeken” lag (afb. 7), waar de achterzijde uitkwam van tuinen of woningen onzer burens van de Lange Violettenstraat,
- waar op de drempel van een van die poortjes ik nog gestaan heb
- waar op de hoek, links van het vaardeken, een winkeltje was-kruidenierswaren, groenten, fruit en vanzelfsprekend snoep,
- waar, als we “braove” geweest waren “om ne muiltrekker” mochten gaan bij “Manse van Pierkes”,...

Aan het einde van de Lange Violettenstraat heb ik eveneens het nog resterende van de sluis (afb. 6) gekend, waar andere rakkers van de buurt halsbrekende toeren hebben uitgevoerd.

Andere afbeeldingen en platte-gronden in het artikel komen overeen met wat mijn vader (° 1870) tijdens mijn jeugd er over vertelde.

Ik dwaal verder af naar de artillerie-kazerne waar ik mijn legerdienst vervulde en vanwaar ik ten oorlog trok, naar het zuidstation, zijn verdwijning, de paarderennen aldaar, het vrijgekomen speelplein waar we vliegers gingen oplaten...

Ik neem "Gent in oude Prentkaarten" ter hand en zit te bladeren en te turen...

Waar is de tijd ? Mais où sont les neiges d'antan ?

O vrije, onbezorgde jeugd !

Mr. Van Wesemael, U hebt mijn geest en gemoed verrijkt.

Ik dank U van harte.

Met alle achting

VRAAG EN ANTWOORD

Wegens de omvang van het huidig nummer, zien wij ons - tot onze spijt - verplicht deze rubriek te verschuiven naar ons januari-nummer.

Met onze excuses aan de lezers.

PUZZEL 1983

Ik had enkele dagen geleden een vruchtdragend onderhoud met de geachte Heer Quizmaster. Ik moet zeggen dat hij nog altijd onder de indruk is van het ongemeen succes dat puzzel '82 mogen boeken heeft. Hij was eveneens uitermate gevoelig voor de lovende commentaren waarop menig puzzelaar (puzzelaarster) hem spontaan, attent, vriendelijk trakteeerde. Van al de door die brave mensen naar voor gebrachte bespiegelingen onthield hij deze : a/ dat ze aan het meespelen veel plezier beleefd hadden; b/ dat het overwinnen van bepaalde moeilijkheden die pret in hoge mate vermeerderde; c/ dat ze – de spelers – op de koop toe nog een en ander bijleerden of ten minste hun geheugen opfristen. Bij het op stapel zetten van puzzel '83 is heer Quizmaster dat alles indachtig geweest : de puzzel die hij vandaag zijn getrouw cliënteel aanbiedt bestaat uit twee schuifjes. In het eerste schuifje, in feite een verkapt exaampje, wordt naar de naam gevraagd van VIJFTIEN personages die een min of meer belangrijke rol gespeeld hebben in de geschiedenis van onze stad. Beschikt de examinandus (examinanda) over een tamelijk zware bagage Gentse kennis, dan schudt hij (zij) die namen zo maar uit zijn (haar) mouw. Zo niet moet hij (zij) maar zijn (haar) licht gaan aansteken bij wie of bij wat. Het zoeken valt trouwens nogal mee, want heer Q. was zo goed de in stukjes gesneden 15 namen vrij te geven. Voor wie in zijn (haar) examen geslaagd is, d.w.z. de 15 namen gevonden heeft, wordt het tijd zijn (haar) zinnen op het tweede schuifje te zetten. Dit keer wordt het een brokje hersengymnastiek. De omschrijvingen van de 15 namen hebben TWEE GETALLEN meegekregen. Nemen we als voorbeeld Emiel Braun 4 - 7. Het getal 4 roept de vierde letter van de naam op e; het getal 7 de letter r. Nu is het zaak met de 15 gevonden letters van de eerste getallen de naam samen te stellen van een *niet al te nieuw Gents burgerlijk gebouw*. Met de gevonden letters van de tweede reeks letters de naam van een *niet al te oud Gents burgerlijk gebouw*. De Y heeft dezelfde waarde van de IJ. En nu maar de zevenmijlenlaarzen aangetrokken en de stad van N. naar Z. en W. naar O. aan het doorkruisen ! Wie terecht kwam maakt zijn ontdekkingen (17 namen) subito presto bekend aan de heer H. COLLUMBIEN Lijnmolenstraat 149 te 9110 Sint-Amandsberg die zich zal haasten de nieuwbakken puzzelaars (aarsters) EXTRA welkom te heten.

M.V.W.

AN / AN / AN / AN / AP / AP / AR / AR / AR / AR / BO / BO / DD / DE
 DE / EF / EK / EL / EL / EL / EL / EM / EN / EN / EN / EO / ER / ER
 ES / EY / FR / GG / GR / HE / HE / IC / IE / IL / IL / IU / JU / KE
 KE / LD / LE / LE / LS / MA / MA / MB / MS / MW / NB / NC / NE / NE
 NG / NS / NT / NT / OL / OM / ON / OO / OR / OT / OZ / RE / RF / RI
 RI / RL / RO / RT / RU / SE / ST / SV / SW / TE / TE / TO / UL / US
 UT / UU / UY / VA / VA / VE / WI / YM / A / A / C / E / J / J / J / J /
 K / K / L / N / N / N / R / S / S / T / T / T / V / W

A - Evenals zijn vader werd HIJ geneesheer, maar wat voor één !, want een praktijk uitoefenen deed hij niet. Integendeel gaf HIJ er de voorkeur aan zich aan de studie te wijden. Met welk doel hij zich ging vervolmaken te Parijs, te Lausanne en te Wenen. Uiteindelijk werd HIJ professor aan de Gentse Universiteit. HIJ publiceerde ruim 300 studies die in hoofdzaak de wisselwerking tussen de ademhaling, de bloedsomloop en de spijsvertering behandelden. Wat niet veel Vlamingen overkomt overkwam hem in 1938 : hij verwierf de grootste, eigenlijk de “edelste” ereprijs die een geleerde ten deel kan vallen. Overigens was HIJ een sociaal bewogen man die niet terugdeinsde bepaalde verantwoordelijkheden op zich te nemen. Zijn stoffelijk overschot heeft men dan ook te rusten geleid waar het thuis hoorde : op het Campo Santo. 8 - 12

B - HIJ was de bastaardzoon van een machtig politiek en militair personage. Evenals zijn vader was HIJ een vechtersbaas zonder weerga. Een die het ene volk na het ander te lijf ging : de Saksen, de Friezen, de Beieren, de Alamannen. Ook de Arabieren leerde HIJ hoe laat het was (in 732 bij Poitiers). Van die angstaanjagende ongelovigen leerde HIJ toch iets heel belangrijks, namelijk het aanwenden van een goed gedrilde ruitery (met Arabische paarden ?). Een geroutineerde en handige kerel was HIJ die zonderling genoeg, er een bizarre gewoonte op nahield : in plaats van nagels, hoefijzers en muurankers met zijn hamer te bewerken, buisde en bonkte HIJ ermee op heel wat minder harde doelwitten. Niettegenstaande HIJ een godvruchtig en godvrezend christen was verjoeg Hij in 716 manu militari de abt van de Sint-Pietersabdij, Celestinus; maakte zich van de waardevolste abdijgoederen meester om die aan zijn vazallen uit te delen. Celestinus' monniken moesten het aanzien hoe hun klooster langzaam maar zeker ten onder ging. Aan die miserabele toestand zou pas in 815 een eind komen. Onze held was een goed christen. Dat zei ik u reeds. Inderdaad lag het evangeliewerk hem nauw aan het hart : hem dankten de grote zendelingen Willibrordus, Bonifatius en Piraimus de mogelijkheid hun roeping in vervulling te zien gaan. HIJ zelf bracht het niet zo ver als zijn kleinzoon die te Rome de keizerskroon cadeau kreeg. 10-11

C - HIJ was een van de twee architecten die op 19 januari 1518 met de Gentse Magistraat een contract ondertekenden : zij verbonden er zich toe de plannen te ontwerpen voor een nieuw Stadhuis. De “be-
 weerpen” van de twee gevels (Botermarkt en Hoogpoort), documenten enig en onschatbaar in hun soort, worden in het Bijlokemuseum be-
 waard. HIJ behoorde tot een voornaam geslacht van bouwmeesters. In 1515 volgde HIJ zijn broeder Antoon II, op als stedelijke bouw-
 meester van Mechelen. In 1516 benoemde Keizer Karel hem tot opper-
 bouwmeester en verhief hem meteen in de adelstand. HIJ werkte aan de toren van Zierikzee, aan de grote kerk te Veere, aan het Stadhuis van Middelburg. Bouwde in dezelfde stad de Vleeshal; te Mechelen het Paleis van de Grote Raad. In samenwerking met zijn “maat” werkte HIJ aan de O.L.V.-kerk te Antwerpen. Helaas heeft HIJ het geluk niet mogen smaken het Gentse Stadhuis te zien voltooiën aangezien HIJ op 15 december 1531 overleed. 13-8

D - “Puissant écrivain et poète puissant. Langue d’une clarté limpide
 “et savoureuse. Il est bien lui-même. Il est de son pays, de sa “race, de la race des Flandres.”

In deze paar rake zinnnetjes wordt HIJ door Gustave de l’Yser in diens 800 Croquis et Silhouettes op een onnavolgbare wijze geschetst. Doch HIJ is meer dan dat geweest. Zijn middelbaar onderwijs genoot HIJ op het Gents Atheneum waar HIJ één van de stichters was van “t Zal Wel Gaan”. Op de Universiteit, waar HIJ in de rechten studeerde, sloot Hij vriendschap met Prosper Claeys. Omstreeks 1860 legde HIJ als advocaat de eed af, maar zou weinig of geen zaken pleiten. Liever hield HIJ een boekhandel open (Koestraat 15); wijdde zich aan de studie van het verleden van zijn geboortestad en aan de beoefening van proza en vers. Bovendien speelde HIJ een niet onbelangrijke rol in de plaatselijke politiek. Was HIJ inderdaad niet de stichter van de Vlaamsche Liberale Vereniging ? Was HIJ misschien niet gedurende 35 jaar de ziel van het Willems-Fonds ? In samenwerking met N. de Pauw en A. van Werveke gaf HIJ verschillende jaargangen uit van de Stadsrekeningen. Het uitpluizen van die rekeningen bracht er hem toe de stok te vinden waarmee hij de onzalige Draak-legenden naar het rijk der verbeelding vermocht te knuppelen. HIJ was een “poète puissant” zegt G. de l’Yser. Een waarheid als een koe die door gedichten als dit zwart op wit bevestigd wordt :

’t Gevaar is groot
 En dringend de nood
 In de stad van Leie en Schelde.
 De honger maait,
 Verdelging waait,

't Volk schreeuwt om een Artevelde
Filips verneemt de bange stem,
De angstkreet van de moeders.
De geest zijns vaders komt tot hem :
"Sta op en redt uw broeders !"

N.B. Behalve hun initialen hadden HIJ en Jos Vermeulen heel wat parallellismen. Welke ? 13-15

E - HIJ was geen Gentenaar, zelfs geen landgenoot, wat niet belette dat zijn naam hier gedurende ruim 10 jaar vrijwel dagelijks op eenieders tong reed. HIJ was een heel hoog geplaatst persoon die op het hoofd iets anders droeg dan een hoed of pet. Toch verwaardigde HIJ zich onze stad twee keren te bezoeken. De eerste keer verbleef HIJ 5 dagen binnen onze muren. De avond van de eerste dag woonde HIJ in de Grote Schouwburg een operavoorstelling bij. 's Anderen daags opende HIJ een tentoonstelling van nationale nijverheidsproducten. De avond van de derde dag had er een groots feest plaats op de Kouter : in een reusachtige, extra versierde tent. Een amusementje dat de stadskas de "bagatel" van 6000 fr kostte. Zijn tweede bezoek had 7 jaar daarop plaats en nam slechts 2 dagen in beslag. Op de Koornmarkt verwelkomde hem een triomfboog - pardon, een arc de triomphe - opgericht naar het ontwerp van de bekende kunstenaar P.J. Tiberghien. Het was een bouwwerk van 32 m breed, 30 m hoog en 8 m diep. Een dat gelukkig niet door de stadskas moest betaald worden. Het was ter gelegenheid van dat bezoek dat twee zalen van het Stadhuis werden verminkt om de oprichting van 2 trappen mogelijk te maken : een die leidde naar de Pacificatiezaal en een die leidde van de Pacificatiezaal naar de Troonzaal.
11-13

F - HIJ en zijn vrouw stichtten niet ver van 's Gravensteen een hospitaal voor vrouwen. HIJ was een reus van een vent en een eersteklas krijger. In dienst van graaf Lodewijk van Nevers, ook van Crécy genaamd, sneuvelde HIJ evenals een groot aantal Witte Kaproenen in de omgeving van Deinze (1325). HIJ werd begraven in de kapel van het hospitaal. Ten teken van rouw werd zijn weduwe kloosterlinge, natuurlijk in haar eigen instelling. Na haar dood vervoegde zij haar echtgenoot in het graf. De koperen platen die het graf bedekten worden evenals menig andere herinnering aan het echtpaar in het Bijlokemuseum bewaard. Van het hospitaal en de kapel die in 1872 gesloopt werden blijft niets anders over dan een schilderachtig poortje in welke nis men veel later een beeld van de H. Laurentius plaatste. 11-12

G - Zijn bijnaam verraadt het maar al te doorzichtig dat HIJ een ras-echte Gentenaar (maar geen Strop) was, geboren tussen 1430 en 1435, misschien in het jaar dat het Lam Gods in de Sint-Janskerk opgehangen werd. Zijn ware naam doet in het geheel niet aan zijn geboortestad denken, maar dat speelt hier geen rol. In ieder geval liep Hij in het spoor van de Van Eycks, want in 1460 trad HIJ te Antwerpen in de Sint-Lucasgilde. Vier jaar later maakte HIJ deel uit van de Gentse Gilde. Tussen 1468 en 1475 verbleef HIJ in het Italiaanse stadje Urbino (bij Florence) waar HIJ in dienst trad van de hertog van die plaats. En waar HIJ (1472-1474) een waarachtig meesterwerk schiep en het hertogelijk paleis opsmukte met 29 portretten, of liever afbeeldingen van historische beroemdheden : Cicero, Petrarca, Homeros, Pius II, Gregorius de Grote, enz. Zowel in binnen- als in buitenland bewaart men werken die aan hem toegeschreven worden. De Sint-Baafskathedraal bezit dergelijk werk. Met het Lam Gods en Rubens' Bekering van Sint-Bavo de drie waardevolste schilderijen waarover de Kathedraal te waken heeft. U hebt het al geraden : het heet de Calvarietriepiek, of zoals P. Kluyskens dat noemt : de Kruisdood. Als u het mij vraagt, een weergaloos meesterwerk dat iedere kunstminnaar, iedere Arteveldezoon móét kennen. Hoop ik, wel kent. 5-6

H - Dr. in de Wijsbegeerten en Letteren, Archivaris-Paleograaf, Prof. aan de universiteit, Schrijver. HIJ kende de geschiedenis van Gent op zijn duimpje. Geen wonder dat de Histoire de Gand die HIJ in 1913 schreef nog door geen ander werk overtroffen werd. Nog steeds blijft het boek, stevig gekoppeld aan de Bibliographie de l'Histoire de Gand, DE bron voor wie Gents verleden wat beter wil leren kennen. In het Nederlands schreef hij 2 werken ter gelegenheid van de 600ste verjaaring van de Guldensporenslag : Vlaanderens Vrijmaking in 1302, een uitgave van het Willems-Fonds (146) en De Slag bij Kortrijk, uitgegeven door de Koninklijke Academie voor Taal en Letterkunde, een werk dat niettegenstaande zijn hoge ouderdom nog duchtig mag geraadpleegd worden. 9-5

I - Van geboorte was Hij geen Gentenaar. Bekleedde een officieel ambt, eerst elders, later te Gent, waar HIJ namelijk overleed. HIJ was een geleerde die zich vooral voor taalkunde, letterkunde en volkskunde interesseerde. Op het oud Vlaams volkslied was HIJ smoorlijk verliefd. Niet minder dan Snellaert of Van Duyse. Vooral onze Reinaard de Vos droeg HIJ een warm hart toe. In 1831 door het enggeestig Belgisch Staatsbestuur "gestraft", benoemde datzelfde Bestuur hem later tot lid van de Koninklijke Academie van België.

Hij had een ijverige, vlotte, soms snedige pen. Verzorgde de uitgave van 2 grote voor onze taal en geschiedenis heel precieuzen werken : de Rijksgeschiedenis van Jan van Heelu en de Brabantse Yeesten. Men noemde hem Vader Terecht, maar van wie of van wat ? Waarom denk ik plots aan het Campo Santo ? 8-12

J - HIJ en Pieter en Robert waren wel naamgenoten, maar geen verwanten. Alle drie echter beoefenden ze hetzelfde vak : het drukken. HIJ woonde dicht bij het Belfort, wellicht aan de Botermarkt. Daar kwam in april 1483 zijn eerste boek van de pers, het eerste in Gent gedrukte boek. Het is in het Frans gesteld en draagt als titel *Le traictie de la paix (d'Arras)* en werd waarschijnlijk besteld door het Stadsbestuur. HIJ drukte tevens de Nederlandse versie van het tractaat : *De Vrede van Atrecht*, doch van die druk zijn geen exemplaren bekend. Het enig bekende exemplaar van de "traictie" is in het bezit van de Universiteitsbibliotheek. Het werd in 1856 te Keulen aangekocht door F. vander Haeghen. Onze drukker was werkzaam tot 1490. 21 werken verlieten inmiddels zijn pers, waaronder volledige exemplaren of fragmenten die over heel Europa verspreid zijn. Het Verdrag van Atrecht werd op 23 december 1482 gesloten tussen Maximiliaan van Oostenrijk en de Franse koning Lodewijk XI. Een van de artikelen behelsde de verloving van 's konings 12-jarige zoon Karel (VIII) met Maximiliaans dochtertje, de 3-jarige Margaretha (van Oostenrijk). 8-10

K - HIJ werd te Gent geboren op 23 september 1770. Studeerde te Leuven waar HIJ in 1792 promoveerde tot doctor in de rechten. Trok naar Parijs om zich aldaar te vervolmaken. Zoals zoveel collega's kwam Hij in de politiek terecht. Werd in 1815 door koning Willem I benoemd tot raadslid van de Intendance (rentmeesterschap) van het Schelde-departement. Werd in 1817 lid van de Staten-Generaal. In 1825 benoemde de koning hem tot burgemeester van Gent. Niettegenstaande zijn bedrijvigheden onder Willem herbenoemde koning Leopold I hem in 1830 tot hetzelfde ambt. Doch niet al te propere partijpolitieke streken ontnamen hem in 1837 zijn sjerp en zijn steek. Voor de derde keer kwam HIJ in 1840 de burgemeesterszetel bezetten. Helaas niet voor lang aangezien HIJ op 10 maart 1842 overleed. HIJ mag aanzien worden als een van de verdienstelijkste burgemeesters van Gent. De lijst opmaken van de door hem verwezenlijkte initiatieven op allerlei gebied zou ons te ver leiden. 10-18

L - Van zijn opa - dezelfde die abt Celestinus op de vlucht joeg - kreeg HIJ zijn voornaam en erfde HIJ zijn vechtlust. HIJ bevocht vrijwel dezelfde volken die opa bekampt had. Overigens was HIJ een verstandig

en vooruitziend heerser. Tweemaal werd HIJ door pausenhanden gekroond, een eerste keer met en een tweede keer zonder zijn welgevallen. Gewoonlijk stelt men hem voor als een reusachtig persoon met een geweldige kroon op het hoofd en pronkend met een weelderige, liefst sneeuwwitte baard. In werkelijkheid had HIJ een gedrongen gestalte en droeg HIJ een zware, neerhangende knevel. Behalve het oorlog voeren interesseerde HIJ zich opmerkelijk voor religieuze en culturele zaken : het stimuleren van het onderwijs; het verspreiden van Christus'Leer. HIJ was, natuurlijk, een bedreven sportman. Paardrijden en zwemmen. Ook op het gewoon baden was HIJ verlekkerd : vooral het plamotteren in door warme bronnen geleverd water. Bij voorkeur in het gezelschap van wel honderd medebaders. Om dat geneugte dagelijks te kunnen beleven liet HIJ zich bij zo'n warmwaterbron een majestueus paleis bouwen, waarin HIJ trouwens de laatste adem uitblies. Een keer bezocht HIJ het Land van Gent dat in zijn tijd pagus van Ganda heette. Die heuglijke gebeurtenis had plaats precies 3 jaar vòòr zijn dood. HIJ wilde zich namelijk te weer stellen tegen de vooruitdringende Noormannen. "Varende vijanden", meende HIJ, "kunnen best al varend bevochten worden". Daarom beval HIJ de bouw van een talrijke vloot. Verschillende havens kregen dan ook de opdracht zeewaardige boten te bouwen. Een deel van de opdracht kregen de werven van Ganda. Het bezoek dat HIJ aan onze Leie- en Scheldeoevers bracht beoogde vanzelfsprekend het controleren van de werken 10-11

M - HIJ werd te Gent geboren in 1821. Verloor vroegtijdig zijn ouders, maar Felix de Vigne ontfermde zich over hem en zond hem naar de Schilderacademie om aldaar het schilderen aan te leren. Met een hem door de Stad verleende subsidie zette HIJ te Parijs zijn studiën voort. Aanvankelijk schilderde HIJ vooral genrestukken en historische composities, doch voelde zich alras meer aangetrokken door wat A. van Dijck en de Italianen gepresteerd hadden. In 1861 verhuisde HIJ voorgoed naar Brussel, waar hem toegang verleend werd tot het Hof en waar HIJ diensvolgens in aanraking kwam met hooggeplaatste heren en dames. Met het gevolg dat HIJ zich ontwikkelde tot de klassiekste van de 19de eeuwse portrettisten. O.a. schilderde HIJ de portretten van de graaf en de gravin van Vlaanderen (ouders van Albert I), van Fr. Laurent, van H. Frère-Orban, van H. Rolin, van G. Breton. HIJ werd beloond met de benoeming tot officier in de Leopoldsorde en van het Légion d'Honneur. Uiteraard belandden zijn werken niet in de openbare musea. Gent bezit evenwel twee uitstekende doeken van zijn hand : een portret van Leopold I (Stadhuis) en een portret van een oude vrouw (Museum voor Schone Kunsten). 8-10

N - Niettegenstaande HIJ uit een oud Gents geslacht voortspoot, had

HIJ geen "leutige" naam. Wat hem geenszins weerhield priester te worden. En zelfs nog veel meer. Onder ons gezeid en elders gezwegen, een steenrijke priester die -gelukkig- een gedeelte van zijn rijkdom gebruikte om o.a. "zijn" kerk te helpen stofferen met schilderijen, beeldhouwwerken en kunstvoorwerpen van diverse pluimage. HIJ was een mensenvriend in de volle betekenis van het woord. Ook van bloemen en planten was Hij een hechte en bewonderende vriend. Vooral zeldzame zo in- als uitheemse plantensoorten kweekte - of liet HIJ kweken - op zijn te Ekkergergem gelegen buitengoed. Een Belvédère ? Inderdaad, en dan nog wel een die we gerust mogen aanzien als de verrre voorloper van de Gentse Floraliën. Welk uitstaans zou HIJ wel kunnen hebben met de in de gevel van het Stadsarchief ingemetselde inscriptie : Hier leent men den armen oock zonder interest. De vraag stellen is ze beantwoorden. 11-5.

O - HIJ was een Gents poorter die zich aan het hoofd gesteld had van de

grafelijke partij : die van de Liebaarts of Klauwaarts. Toen het geweten was dat er voor de muren van Kortrijk een treffen tussen de Legermacht van de graaf (Gwijde van Dampierre, te Parijs opgesloten) en die van de Franse koning, nakend was, verliet HIJ in het geheim de stad, gevolgd door zowat 700 geestdriftige graafgezinde gemeentenaren. Natuurlijk om het Vlaams leger te gaan verwoegen. HIJ en de zijnen gedroegen zich heldhaftig op het slagveld, waarom Gwijde van Namen, een van de zonen van de graaf, hem tot ridder sloeg (11 juli). HIJ was niet alleen een moedig en koen krijger, niet minder was HIJ een twistzoeker die voortdurend in vete lag met andere patriciërsgezachten. Met het te verwachten gevolg dat HIJ en de zijnen op zekere dag 6 tegenstanders om het leven brachten en enkele andere verwonden. Waarna loontje om zijn boontje kwam en HIJ op zijn beurt vermoord werd (1306). 10-4

STEUNFONDS 1983

- 1000 fr. — Generale Bankmaatschappij Gent
500 fr. — H. Collumbien; J. Van Bockstaele
250 fr. — J. Waeri; M. Stepman; G. Versmessen; Anoniem
150 fr. — G. Veeckman; R. Wallaert; A. Velleman; Mw Y. Plasschaert
100 fr. — D. Feys; M. De Vos; A. Labout; J. Leten; A. Van Goetem;
J. Carels
50 fr. — L. Elderweirt; A. Hellinck; C. Lamon; H. Claeys; M. Baecke;
G. De Boel; L. De Rammelaere; L. Van Bossele; J. Boeckx;
R. De Geyter; G. Van Damme; J. Van de Wege; W. Bohyn;
A. De Meyer; Mw D. Sarteel; Mw J. De Bouck; J. Goeman;
G. Fortie; N. Hostyn; J.P. Roose; F. Dumon; A. Baert;
L. Merchiers.

BESCHERMLEDEN 1983

- Mw De Staute -De Loore H. — 2000 fr.
Paul Beernaerts — 1000 fr.
Jozef Peirs — 1000 fr.
Dr. Roland Marlier — 1000 fr.

STEUNENDE LEDEN 1983 (500 fr.)

Jacques Piette	Mej. S. De Stoop
Charles Pierre	Mw Torrekens-De Rudder
Mw Destanberg-Dhaenens	Marcella Cottinie
Dr. Charles Annez	Dr. Henri Depoorter
A.J. Impens	Anne Cocriamont
Paul De Coninck	Kredietbank - Gent
Jacques De Backer	Johan De Wit
Pierre De Caluwe	Marcel Philips
Jean Tytgat	Jacques Verdonck
Paul Van Herstraeten	Georges Bracke

VORIGE JAARGANGEN VAN GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Nog verkrijgbaar :

Jaargang 1973 nrs 11-12

1976 nrs 2-3-4-5-6

1977 nrs 2-3-4-5-6 + volledige jaargang

1979 nrs 1-2-3-4-5 + id.

1980 nrs 1-2-3-4-5 + id.

1981 nrs 1-3-4-5-6 + id.

1982 nrs 2-3-4-5-6 + id.

1982 Speciaal nummer : Register op de Jaargangen I tot X

Prijs per afzonderlijk nr. 50 fr.

Prijs per volledige jaargang 250 fr.

De tijdschriften kunnen afgehaald worden elke zondag, van 10 tot 12 u., in het Documentatiecentrum, behalve in de maanden juli en augustus en op wettelijke feestdagen.

Portkosten bij betaling op postrekening zijn bij te voegen

1 of 2 nrs 13 fr.

3 of 4 nrs 26 fr.

vanaf 5 nrs 40 fr.

Zijn nog verkrijgbaar de heruitgaven hierna :

Plattegrond Gent 1641 uit 'Flandria illustrata'

Eerste uitgave door Hondius 80 fr.

Plattegrond Gent 1796 door Goethals

Identiek aan origineel 100 fr.

Plattegronden worden niet opgestuurd, maar afgehaald in het Documentatiecentrum.

De bibliothecaresse,

VAN GELUWE-EGGERMONT A.

INHOUD 1983

1. Hoe Streuvels aan een broertje van de Gentse Draak geraakte	2
De Baudeloo-Abdij	15
Inventaire archéologique : Krijgsbanier van de XVe eeuw	25
Den Demokraet, een Gents blad van 1795	28
Over een vergeelde brief van de "Gard 'Civiek"	37
Over de Gentse "Garde-Civique" (Naschrift)	40
Van der Goes' muurschildering "David en Abigail"	41
De tol op het graan te Gent	49
Onze Gentse keukenrubriek	50
Vraag en antwoord	53
Lezers schrijven ons	56
Bibliografie	58
Aanwinsten 1982 Documentatiecentrum	59
2. Arend de Keysere voor het voetlicht gebracht. Het eerste Gentse boek	66
Boven Gent rijst... onze nieuwe draak	74
Jan Palfijn	80
Inventaire archéologique : Lodewijk XV-huis	88
Beknopte historiek van de Roeivereniging "Sport Gent"	90
Onze Gentse keukenrubriek	101
Het Toreke	105
Schoolziekten	110
Wat is er van de Lieve ?	114
Vraag en Antwoord	119
Uitslag Puzzel '82	123
Bibliografie	126
3. Het vroegere Gentse schoolmuseum	132
Het Stapelrecht	145
Tussen Bruggen, de oude haven van Gent	149
De Van Eyck's te Gent	151
Inventaire archéologique : De Hoofdwacht op de Kouter	166
Lezers schrijven ons	169
Onze Gentse keukenrubriek	172
Vraag en Antwoord	177
Werking 1982 Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis	180
Bibliografie	182

4. Neen, de oude Schelde is niet altijd oud geweest	186
Inventaire archéologique : De beiaard van Baudeloo	215
Roeisport aan de eer	219
Waarin men ook over "Ghendt" spreekt	223
Onze Gentse keukenrubriek	227
Bibliografie	233
Vraag en Antwoord	234
Gentse stadstrams en -bussen in de pers	235
Lezers schrijven	236
5. Hembyse, een beruchte Gentenaar	240
De graanstapelhuizen in Gent	248
Over het verdwenen "De Vreesebeluik" of "Cité Ouvrière"	251
Onze Gentse keukenrubriek	257
Wie was Joseph Plateau ?	262
Het secundair onderwijs in onze stad	266
De Van Eyck's te Gent : De verblijfplaatsen	268
Inventaire archéologique : Het Kasteeltje van Emmaüs	277
Lezers schrijven ons	282
Vraag en Antwoord	283
6. Expo '13 redivivus	287
Hélène Maréchal herdacht... door teater Taptoe	314
Kekulé te Gent (1858-1867)	317
In memoriam Jérôme Rieux	332
Onze Gentse keukenrubriek	333
Een achterkomertje van "De Oude Schelde"	337
Inventaire archéologique : Het Blazoen van Gent	338
Lezers schrijven ons	340
Puzzel 1983	343
Steunfonds	351
Inhoud 1983	353
